

Трэнд
на душэўную
прыгажосць
стар. 4-5



Патрэба
ў яркіх
фарбах
стар. 12



Паэзія
Краіны
гор
стар. 14-15

Краіна яднання



Фота Васіля Кулікова.

Больш за 250 удзельнікаў, сярод якіх артысты, мастакі, скульптары, дызайнеры, майстры народных промыслаў, пісьменнікі і творчыя калектывы этнічных беларусаў з Латвіі, Арменіі, Іспаніі, Італіі, Казахстана, Літвы, Эстоніі, ЗША, Расіі, сабраў у Мінску IV Фэстываль мастацтваў беларусаў свету, які праходзіў з 19 да 24 верасня. Арганізатарамі форуму выступілі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур пры садзейнічанні Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцей, аблвыканкамаў, Мінгарвыканкама і іншых арганізацый.

Традыцыя збірацца на роднай зямлі зарадзілася ў 2011 годзе. Мэта фестывалю — прэзентацыя і папулярызацыя дзейнасці беларусаў замежжа, іх творчых здабыткаў, падтрымка суайчыннікаў, якія пражываюць у іншых краінах, наладжванне больш цесных кантактаў з імі, а таксама аказанне дапамогі культурным аб'яднанням з боку нашай дзяржавы і грамадскіх арганізацый.

Праграму сёлетняга форуму склалі канцэрты беларускай фальклорнай і сучаснай музыкі, выстаўкі жывапісу і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, фотавыстаўкі, майстар-класы, творчыя сустрэчы з кіраўнікамі і прадстаўнікамі Саюза пісьменнікаў Беларусі, Беларускага саюза мастакоў, Беларускага саюза майстроў народнай творчасці.

IV Фэстываль мастацтваў беларусаў свету стаў асаблівым яшчэ і таму, што па ініцыятыве Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь упершыню беларусы з усіх куткоў свету пабывалі ў кожным рэгіёне нашай краіны.

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народную артыстку РСФСР Лідзію Федасееву-Шукшыну з днём нараджэння. «Ваш унікальны талент рэалізаваны ў яркіх кінематаграфічных і тэатральных работах, — адзначаў кіраўнік дзяржавы. — Сваёй непераяўдзенай актёрскай іграй вы пакарылі мільёны глядацкіх сэрцаў, апелі найлепшыя якасці сапраўднай жанчыны — працавітасць і стварэнне. У Беларусі высокая цэняць вашу творчасць. Упэўнены, што яна і ў далейшым будзе служыць развіццю культурных сувязей паміж нашымі народамі». Аляксандр Лукашэнка пажадаў Лідзіі Федасеевай-Шукшыной моцнага здароўя, шчасця і дабрабыту.

Меркаванне. Колькасць гасцей на свяце ў Жылічах дэманструе цікавасць людзей да гісторыі роднага краю. Такой думкай з карэспандэнтам БелТА падчас абласнога фестывалю «Вераснёўскі фэст. Палац у Жылічах» падзяліўся начальнік упраўлення культуры Магілёўскага аблвыканкама Аляксандр Жыгун. «Вераснёўскі фэст» прайшоў у Жылічах упершыню. Мяркуюцца, што свята стане традыцыйным як для кіраўскага раёна, так і ўсёй вобласці. Між тым адзначаецца, што першапачаткова яно планавалася як раённае, аднак пасля канцэпцыйна перагледзілі і вырашылі зрабіць яго больш маштабным — чакалі вялікай колькасці гасцей. «Верасень — вельмі спрыяльны месяц. Летам у нас грміць усе асноўныя фестывалі, а ўжо пасля іх мы будзем пераезджаць сюды, — расказаў Аляксандр Жыгун. — У аднаўленне палаца былі ўкладзены вялікія фінансавыя сродкі як з рэспубліканскага, так і абласнога бюджэту. Бачым, што палац стаў сапраўдным здабыткам. Будзем працаваць над тым, каб напаўніць яго цікавымі праектамі».

Традыцыя. І кастрычніка на тэрыторыі экспазіцыйна-выставачнай прасторы «Этнаграфічны комплекс «Млын» і «Кузня»» Гісторыка-культурнага музея-запаведніка «Заслаўе» пройдзе Заслаўскі фэст «Саламяны сонцакрут». Краіна млыноў, палёў і рамеснікаў». Ён будзе прысвечаны заканчэнню земляробчага года і традыцыйнаму рыхаванню да новага. У праграме — майстар-класы і адукацыйная праграма, выступленні музычных гуртоў і народных танцаў. Будучы арганізаваныя рамесніцкай рады, дзіцячая зона і г. д. Падрабязная праграма — на сайце запаведніка і старонках у сацыяльных сетках.

Вярнісаж. Выстаўка «Уладзімір Стальмашона. Сыны зямлі беларускай», прымеркаваная да 95-годдзя з дня нараджэння народнага мастака БССР, адкрываецца сёння ў Нацыянальным мастацкім музеі. У экспазіцыі — творы з фондаў музея. Творчая спадчына Уладзіміра Стальмашона ўключае станковы жывапіс, манументальнае мастацтва, графіку і сцэнаграфію. Юбілейная выстаўка прадэманструе майстарства мастака ў галіне станковага жывапісу. «Вобраз роднай Беларусі праходзіць чырвонай ніткай праз усю творчасць Уладзіміра Стальмашона. Неаднаразова мастак звяртаецца да слаўных старонак яе гісторыі. Майстар стварае галерэю запамінальных партрэтаў выдатных людзей — гістарычных асоб, сваіх сучаснікаў», — адзначаюць у музеі.

• Персанальная выстаўка члена Міжнароднай гільдыі жывапісцаў Віктара Данілава «Паэзія акварэлі» праходзіць у Прэзідэнцкай бібліятэцы Беларусі, піша БелТА. Праект прымеркаваны да Года міру і стваральнай працы. У ім прадстаўлены пейзажы Беларусі і натурныя акварэльныя замалёўкі з Расіі. Віктар Данілаў скончыў мастацка-графічны факультэт Віцебскага педагагічнага інстытута імя С. М. Кірава, загадваў эстампнай майстэрняй, выкладаў графіку ў сярэдняй школе № 90 г. Мінска, працаваў загадчыкам кабінета выяўленчага мастацтва Мінскага гарадскога інстытута ўдасканалення настаўнікаў, кіраваў студыяй мастакоў-педагогаў Мінска ў ДOME настаўніка. Віктар Данілаў стварыў метадычныя дапаможнікі і вучэбныя праграмы па выяўленчым мастацтве для сярэдніх і вышэйшых навучальных устаноў. Выстаўка «Паэзія акварэлі» дэманструецца да 27 кастрычніка.

Дата. Свята музыкі і паэзіі «О, Навагрудскі край, мой родны дом», прысвечанае 225-годдзю Адама Міцкевіча, пройдзе ў Навагрудку 30 верасня. Як піша БелТА, мерапрыемствы пройдуць на цэнтральнай плошчы горада і на некалькіх лакацях, звязаных з імем паэта: у ДOME-музеі Адама Міцкевіча, у скверы, які носіць яго імя, на кургане Адама Міцкевіча каля помніка творцу. Падзеі разгорнуцца таксама на тэрыторыі раённай бібліятэкі, Алеі ліхтароў і ў іншых месцах райцэнтра. На галоўнай сцэне публіка ўбачыць тэатралізаваны пралог «Зямля Навагрудская, край мой родны», свята «Адам Міцкевіч — талент, непадуладны часу», тэматычныя канцэрты і танцавальныя праграмы.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

да ведама

У Слуцкай раённай бібліятэцы прайшоў дзень інфармавання на тэму «Адзінства беларускага народа — асноўнае выдатнае фактар захавання суверэнітэту і незалежнасці краіны» з удзелам дырэктара — галоўнага рэдактара Выдавецкага дома «Звязда», старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алеся Карлюкевіча.

Адметнасцю Слуцкай раённай бібліятэкі з'яўляецца штогадовае правядзенне чытанняў у гонар класіка беларускай дзіцячай літаратуры Васіля Віткі, які нарадзіўся ў адным са слукіцкіх паселішчаў. За гады працы ў гэтым кірунку сабраўся велізарны архіў, які ўяўляе вялікую каштоўнасць. Шануюць у бібліятэцы і мастацкую

Абсяг інтарэсаў

спадчыну рэгіёна, добра ведаюць творчасць многіх мастакоў, якія нарадзіліся ў краі.

Алеся Карлюкевіч расказаў пра работу Выдавецкага дома «Звязда», тэматычныя абсягі перыядычных грамадска-палітычных выданняў — газет «Звязда», «Літаратура і мастацтва», часопісаў «Алеся», «Родная прырода», «Беларусь». Як кіраўнік Саюза пісьменнікаў звярнуў увагу на найбольш знававыя імёны ў творчай супольнасці краіны — дзіцячых пісьменнікаў, празаікаў, паэтаў. У прыватнасці, Кацярыну Хадасевіч-Лісавую, Ганну Чыж-Літаш, Алеся Бадака, Віктара Шніпа, Генадзя Аўласенку, Алену Стэльмах...

Падчас сустрэчы дасягнута дамоўленасць аб правядзенні шэрагу мерапрыемстваў па прапагандзе чытання, кнігі ў бібліятэках горада і раёна.

Сяргей ШЫЦЬКО

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

прэзентацыі

Сустрэчы з творцам з Благавешчанска

Адбылася сустрэча старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алеся Карлюкевіча з кіраўніком Амурскай пісьменніцкай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Расіі публіцыстам Паўлам Савінкіным.

Падчас перамоў гасця з далёкага Амурскага краю былі закрануты самыя розныя актуальныя пытанні творчага супрацоўніцтва. «Я ўпершыню ў Беларусі, — адзначыў Павел Андрэевіч, — ўражаны не толькі прыгажосцю вашых мясцін, але і парадкам, зджанасцю, якія існуюць у звычайным паўсядзённым жыцці, у рабоце грамадскага транспарту, уражаны ўтульнасцю беларускай сталіцы, добраўпарадкаваннем горада. У нашага рэгіёна складаюцца добрыя эканамічныя стасункі з вашай краінай. Мяркую, што яны павінны развівацца і ў гуманітарнай, культурнай сферы, ва ўзаемадзейні нашых пісьменніцкіх супольнасцей».

Дасягнута дамоўленасць ад падрыхтоўцы Пагаднення аб супрацоўніцтве дзвюх пісьменніцкіх арганізацый. Гасць з Благавешчанска паабяцаў падрыхтаваць «беларускі выпуск» у штогадовым альманаху, які выдае Амурскае аддзяленне Саюза пісьменнікаў Расіі. Абяравалася і пытанне аб правядзенні агульнага конкурсу мастацкіх твораў на тэму Вялікай Айчыннай.

Павел Савінкін таксама наведваў Брэст, сустрэўся з кіраўніком Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Тацянай Дземідовіч.

Сяргей ШЫЦЬКО

Вялікая справа

Днямі ў Інстытуце літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі адбылася прэзентацыя 1-га тома Збору твораў класіка беларускай літаратуры Кузьмы Чорнага ў 12 тамах.

Кузьма Чорны (Мікалай Карлавіч Раманоўскі; 1900—1944) — пісьменнік, літаратурны крытык і перакладчык, адзін са стваральнікаў жанру беларускага рамана, нацыянальнай сацыяльна-псіхалагічнай і інтэлектуальна-філасофскай прозы. Творца пакінуў багатую літаратурную спадчыну, яго творы ўключаны ў праграму агульнаадукацыйнай школы і ВНУ, папулярныя за межамі краіны, яго імя названа школа ў Цімкавічах, дзе працуе філіял Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, імя пісьменніка нададзена вуліцам у Мінску, Бабруйску, Нясвіжы, Слуцку.

Першы том навукова каментаванага збору твораў Кузьмы Чорнага ў 12 тамах, які выйшаў у выдавецтве «Беларуская навука», падрыхтаваны ў Інстытуце літаратуразнаўства

імя Янкі Купалы Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі з улікам дасягненняў сучаснай навуцы і эдыцыйнай практыкі. Гэта чввёртае навукова каментаванае выданне спадчыны класіка нацыянальнай літаратуры.

У параўнанні з папярэднімі Зборамі твораў (у 6 т.: 1954—1955; у 8 т.: 1972—1975 і ў 6 т.: 1988—1992) корпус выдання павялічаны за кошт матэрыялаў, якія не друкаваліся ці былі змешчаны толькі на старонках перыядыкі і зборнікаў. Іншыя рэдакцыйны паддадзены асобным раздзелам у асноўным корпусе адпаведных тамоў. Значна пашыраны раздзел «Каментарыі».

У кнігу ўвайшлі раннія апавяданні 1921—1925 гг., якія друкуюцца ў адпаведнасці з апошняй творчай воляй аўтара. У тэкстах узноўлена мова пісьменніка, адлюстраваны дыялектычныя асаблівасці лексічных адзінак і іх граматычных форм.

Кніга таксама змяшчае навуковыя каментарыі (гісторыка-літаратурныя, тэксцалагічныя, рэальныя), якія ўключаюць звесткі пра ўсе вядомыя на момант падрыхтоўкі друкаваныя

крыніцы твораў, месца першай публікацыі і датаванне твораў, глумачэнне гісторыка-літаратурных падзей, асоб, цытат з твораў іншых пісьменнікаў і г. д.

Пры падрыхтоўцы выдання выкарыстаны аўтографы, машынапісы, іншыя архіўныя матэрыялы, якія захоўваюцца ў Цэнтры даследаванняў старадрукаваных выданняў і рукапісаў ЦНБ імя Якуба Коласа, Беларускаму дзяржаўнаму архіве-музеі літаратуры і мастацтва, Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, а таксама ў прыватным архіве нашчадкаў пісьменніка.

У аснову Збору твораў пакладзены жанрава-храналагічны прыпыск: т. 1—3 — апавяданні, т. 4 — аповесці, т. 5—8 — раманы, т. 9 — п'есы, т. 10 — незавершаныя творы, т. 11—12 — літаратурна-крытычныя і публіцыстычныя артыкулы, эпістальная спадчына, дзённікі. У прэзентацыі прынялі ўдзел навукоўцы, літаратары, культурныя і грамадскія дзеячы.

У рамках прадстаўлення адбылося адкрыццё кніжнай выстаўкі «Кузьма Чорны: пра чалавека, пра беларускае, пра галоўнае».

Антон АНТОНАЎ

Фестывалі

«Там пакінуў я душы часціцу...»

225 гадоў з дня нараджэння Адама Міцкевіча адзначылі ў музеі-сядзібе Міцкевічаў «Завоссе». Традыцыйны літаратурна-музычны фестываль «Восень у Завоссе» ладзіўся сумесна з Баранавіцкім раённым выканаўчым камітэтам пры ўдзеле Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Аргазінатары фестывалю, як заўсёды, пастараліся, каб кожны куточак сядзібы быў прыцягальны для наведвальнікаў. Працавалі фотазоны, майстар-класы, госці маглі ўдзельнічаць у квэсце «Адамаў шлях пад вечным небам», паслухаць даследчыка Змітра Юркевіча «Пара аркушаў з летапісу гісторыі Завосся». Супрацоўнікі Музея гісторыі беларускай літаратуры частавалі гасцей гарбатай і дарылі ўдзельнікам імпрэзы мяшэчкі з зёлкамі «Водар Завосся», а чароўная музыка старажытнай «Ліры» і беларускія спевы разліваліся па тэражытнікі Міцкевічавай зямлі.

На ўрачыстым адкрыцці свята адбылося ўзнагароджанне пераможцаў літаратурнага конкурсу «Там пакінуў я душы часціцу...». Творчасць Адама Міцкевіча аб'яднала юных аматараў паэзіі з розных куткоў Брэстчыны. Праца вучанцаў Сярэдняй школы № 30 ім. Д. Б. Гвішыні Вікторыі Каташук у намінацыі «Проза», творчыя дасягненні Анастасіі Амелыкі з п. Мухавец,

Ліяны Мазоль з аграгарадка Альшаны былі адзначаны спецыяльнымі Брэсцкага абласнога аддзялення СІП. А ў складзе журы конкурсу працавалі пазт Настася Нарэйка і пісьменнік-краязнаўца Анатоль Бензарук.

Прэсутныя атрымалі асалоду ад выступлення майстра паэтычнага слова, галоўнага рэдактара часопіса «Полямя» Віктара Шніпа, які прачытаў вершы са свайго зборніка «Васільковы мёд». А пасля ўрачыстай часткі на галоўнай сцэне выступілі фолк-бэнд «Неруш» і творчыя калектывы мастацкай самадзейнасці Баранавіцкага раёна.

Усіх прыхільнікаў жывога слова сабраў бібліятэчны падворак. Супрацоўнікі Баранавіцкай раённай бібліятэкі імя Я. Чачота напоўнілі яго жывапіснай самабытнасцю, падрыхтавалі тэматычную выстаўку. На пляцоўцы выступілі члены Саюза пісьменнікаў Беларусі — Раіса Раманчук, Наталія Кандрашук, Таццяна Яцук і аўтар гэтых радкоў. Сваімі творчымі набыткамі падзялілася пражытка Ірына Фаміна з Брэста, удзельнікі літаратурнага аб'яднання «Купальскія зоры», паэтычнага клуба «Ліра» г. Баранавічы і народнага клуба «Літаратурная правінцыя» з Лунінца. Паэтычныя выступленні пераплыталіся з песнямі на словы баранавіцкіх паэтаў.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

Юбілей

Адданы малой радзіме

22 верасня ў Столінскай цэнтральнай раённай бібліятэцы адбылася сустрэча з Іванам Штэйнерам, доктарам філалагічных навук, прафесарам, загадчыкам кафедры беларускай літаратуры Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Францыска Скарыны, лаўрэатам Нацыянальнай літаратурнай прэміі ў галіне літаратурна-знаўства, выдатнікам адукацыі Рэспублікі Беларусь. 10 верасня навуковец і творца адзначаў свой 70-гадовы юбілей. На сустрэчы прысутнічалі навушчыні Столінскага дзяржаўнага аграрна-эканамічнага каледжа і ІІ класа СШ № 2 г. Століна з выкладчыкамі, а таксама супрацоўнікі Столінскай раённай бібліятэкі.



Столінскага раёна. З пяшчотай і лёгкай тугой Іван Фёдаравіч гаворыць пра раку свайго дзяцінства — Гарынь, пра родную школу, родзічаў... Іван Штэйнер расказаў моладзі пра сваё дзяцінства, юнацкія і маладыя

гады, а таксама цікавыя выпадкі з выкладчыцкай дзейнасці. Падзяліўся некаторымі планами і задумкамі. Асабліваю ўвагу навуковец надае лёсу літаратуры ў цэлым, яе прызначэнню, пошуку новых форм літаратурных твораў. Іван Фёдаравіч надзвычай адкрыты і праўдзівы суразмоўца, лёгка знаходзіць кантакт з моладдзю, яго пануццё гумару зразумела ўсім пакаленням. Шчодр прафесар раздаваў свае кнігі ўсім, хто звяртаўся да яго, падарыў каштоўныя экзэмпляры з аўтографам бібліятэцы.

З найлепшымі пажаданнямі да Івана Фёдаравіча звярнуўся дырэктар бібліятэчнай сеткі Століншчыны І. Лішчэвіч, выкладчык каледжа А. Чэх, бібліятэкар каледжа Н. Сахарчук.

Надзея СТАХАВЕЦ,
загадчык аддзела Столінскай
раённай бібліятэкі
Фота аўтара

Прафесару задавалі пытанні, і кожны адказ быў прасякнуты любоўю і нават захапленнем свайго малой радзімай — вёскай Беражное

З нагоды

Свята тых, хто любіць кнігу

У Нацыянальнай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь адбыўся семінар па пытаннях бібліятэчнай справы для работнікаў галіны з усёй краіны. Сустрэча была прысвечана Дню бібліятэк.

Абмяркоўваліся пытанні, якія датычацца паўсядзённага жыцця бібліятэкараў: нарматыўнае фінансаванне, становішча і запатрабаванасць бібліятэк за апошнія 5 гадоў, а таксама перспектывы.

Перад кіраўнікамі бібліятэк Беларусі выступіла Святлана Крупко, начальнік фінансавана-эканамічнага ўпраўлення Міністэрства культуры. Яна растлумачыла, што такое нарматыўнае фінансаванне бібліятэк, калі яно пачне працаваць і з чаго складаецца, распавяла, для чаго трэба пераходзіць да праекта: «Гэта і забеспячэнне адзіных падыходаў у фарміраванні бюджэтнага фінансавання, і празрыстае і справядлівае размеркаванне сродкаў. Пры гэтым будзе магчыма фінансаваць пры патрэбе больш, чым прадугледжана дакументам. Грашы на надбаўкі супрацоўнікам будуць выдзяляцца асобна, ніхто не будзе абдзелены».

Дакумент уступіць у сілу з 1 студзеня 2024 года.

Ірына Карповіч, начальнік ўпраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры, выступіла на семінары з дакладам пра стан бібліятэк: «Мяне не вельмі радуюць тая змены, якія адбываюцца ў бібліятэчнай сферы на працягу 5 гадоў. Трэба ўмець жыць у тых рэаліях і думаць, як зрабіць умовы лепшымі». Канстатавала, што колькасць бібліятэк змяншаецца. Калі ў 2018 годзе па краіне іх было 2551, то на канец 2022-га — 2263. Даводзіцца аптымізавацца шляхам закрыцця і аб'яднання.

Спікер адзначыў, што колькасць наведвальнікаў падае. У сучасным свеце трэба рабіць упор на сайты і віртуальных карыстальнікаў. Тычыцца гэта і населеных пунктаў, дзе бібліятэкі закрываюцца. Там, між іншым, працуюць бібліёбусы.

На сустрэчы выступіў Вадзім Гігін — генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі, які выказаў меркаванне па некаторых пытаннях, што датычацца усёй краіны: «Ёсць людзі з рознымі поглядамі, але дзяржава сваю палітыку не змяняе. Ніякай поліварыянтнасці

не будзе. Гэта інструмент гуманітарнай бяспекі. Мы павінны ўважаць і адказаць за інфармацыйным асяроддзем».

Адбылася цырымонія ўзнагароджання пераможцаў XXXI Рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры». У 4-х намінацыях — «За значны ўклад у выхаваўчую работу з падрастаючым пакаленнем», «За навацыі ў галіне бібліятэчнай справы», «За пошуковую і даследчую працу», «За падтрымку і развіццё чытання» — найлепшымі сталі 22 бібліятэкі.

Ларыса Касцюк, загадчыца Наваградскай бібліятэкі сямейнага чытання, якая атрымала дыплом першай ступені ў намінацыі «За значны ўклад у выхаваўчую работу з падрастаючым пакаленнем», адзначыла: «Штогод мы сачылі і радаваліся поспехам нашых калег. І вось, дзякуючы ўласным намаганням і прафесіяналізму, перамога ў гэтым годзе ў нас. Сёння бібліятэкі іграюць важную ролю ў выхаванні моладзі і падтрымцы патрыятызму. Там працуюць людзі, якія любіць сваю працу, тых, хто прыходзіць у бібліятэку».

Ксенія МОЖАР

«ЛіМ»-люстэрка

Перспектывы культурнага супрацоўніцтва Беларусі і Палесціны абмяркоўваліся падчас сустрэчы міністра культуры Беларусі Анатоля Маркевіча з Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Дзяржавы Палесціна ў Рэспубліцы Беларусь Ахмедам Махамед аль-Мадбухам. «Культура — гэта мост, які звязвае нашы народы», — падкрэсліў Ахмед Махамед аль-Мадбух. У рамках сустрэчы абмяркоўваліся пытанні развіцця духабовага супрацоўніцтва ў сферы культуры, сумесныя мерапрыемствы па лініі міністэрстваў і ўстаноў культуры Беларусі і Палесціны, гаворыцца на сайце айчыннага Мінкультура.

Расійскі дзяржаўны акадэмічны тэатр драмы імя Фёдара Волкава, найстарэйшы тэатр Расіі, і Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі дамовіліся аб арганізацыі абменных гастроліў і фестывалю. Мемарандум аб супрацоўніцтве быў падпісаны ў Яраслаўлі на Міжнародным Волкаўскім фестывалі, інфармуе «ИТАР-ТАСС». Між тым РТБД прадставіў на фестывалі пастаноўку на беларускай мове «Шлюб з ветрам», рэжысёрам якой выступіў Юген Карняк. Паказ прайшоў у вялікай зале цэнтра «Міленіум». Волкаўскі фестываль з 2000 года праводзіцца ў верасні ў Яраслаўлі. На сцэне Тэатра драмы імя Ф. Волкава, першага рускага прафесійнага тэатра, свае спектаклі паказваюць калектывы з розных краін. На фестывалі праходзіць цырымонія ўручэння прэміі імя Ф. Волкава.

Артысты Беларускага дзяржаўнага цырка апошнім часам заваявалі некалькі ўзнагарод на міжнародных конкурсах, паведамляе БелТА. Так, яшчэ ў ліпені яны бралі ўдзел у міжнародным фестывалі ў Алма-Аце, дзе паветраны гімнаст Ягор Каваленка ўзяў бронзу. А на міжнародным фестывалі цыркавага мастацтва «Рэха Азіі», які праходзіў у Астане ў жніўні, Анастасія і Ягор Каваленкі атрымалі серабро. У Беларусь, акрамя таго, два спеныялыныя прызы, у тым ліку запрашэнне на міжнародны фестываль «Маманціян» у Якутыю. У верасні на першым міжнародным фестывалі цыркавага мастацтва «Артыст» у цырку Нікуліна ў Маскве Ягор Каваленка таксама заваяваў спецыяльны прыз.

Цэнтр пакістанскай культуры адкрыўся ў Гомельскім дзяржаўным медыцынскім універсітэце, перадае БелТА. Важнасць праекта для далейшага развіцця ўзаемавыгадных адносін на цырымоніі адкрыцця адзначыў рэктар Гомельскага дзяржаўнага медуніверсітэта Ігар Стома, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Пакістана ў Беларусі Саждад Хайдэр Хан. Адкрыты цэнтр дасць магчымасць і беларускім, і замежным студэнтам далучыцца да культуры Пакістана; цяпер наведвальнікі цэнтры змогуць убацьчыць работы чатырох мастакоў, фатаграфіі, на якіх паказаны прырода, выдатныя мясціны Пакістана. Таксама прадстаўлены артэфакты, вырабы ручной работы — вышыўка, дыванкі.

У Беларускам дзяржаўным акадэмічным тэатры 4 кастрычніка юнага глядача пройдучы гастролі Ульянаўскага ТЮГа, паведамляецца на сайце сталічнага тэатра. Адбудуцца паказы двух спектакляў — «Найлепшае, што было ў маім жыцці» (суд у трох пасяджэннях па п'есе Керэн Клімоўскай; пастаноўка і мастацкае афармленне заслужанага артыста Расіі Эдуарда Церахава) і «СОНЦА МУХА КРАКАДЗІЛ» (спектакль для ўсёй сям'і па творах Карнея Чукоўскага; пастаноўка і мастацкае афармленне Марыны Корневай).

Інфармацыйнае тэлеграфнае агенцтва Расіі «ТАСС» выпусціла спецыяльны праект «Іканаграфіка» аб тым, як разабрацца ў мастацтве іканапісу. Яго выхад прымеркаваны да свята Нараджэння Прасвятой Багародзіцы, якое праваслаўныя хрысціян адзначаюць кожны год 21 верасня. Матэрыял расказвае, якія прыёмы і тэхніку выкарыстоўвалі сярэднявечныя іканапісцы, перш за ўсё самыя вядомыя з іх — Андрэй Рублёў і Феофан Грэк. «Рускую культуру складана ўявіць без ікон. Нават людзі, далёкія ад веры, разумеюць іх значнасць. Але пры гэтым па-сапраўднаму зразумець ікону зусім не проста. Адбіваецца і рэлігійны кантэкст гэтага мастацтва, і наяўнасць свайго асаблівага выяўленчай мовы, і багацце сімвалаў, якія яшчэ трэба ўмець прачытаць», — адзначае эксперт праекта і навуковы кіраўнік рэстаўрацыйна-іканапіснай майстэрні «Арт-ікона» Наталія Кагорына.

Гэтэборгскі кінафестываль абвясціў аб стварэнні новай версіі знакамітай карціны «Персона» Інгмара Бергмана. Яна будзе выканана штучным інтэлектам. У стварэнні таксама бярэ ўдзел Фонд Інгмара Бергмана. Эксперыментальны рэмейк пад назвай «Іншая персана» будзе паказаны ў 2024 годзе і не ўвойдзе ў кінаатэатральны праект. Як гаворыцца на партале film.ru, галоўную актрысу «Персона» Лів Ульман на экране заменіць Альма Пёўсіці. Стваральнікі абяцаюць, што новая стужка стане ўнікальным кінамаграфічным вопытам, здольным наводзіць на разважанні і трывожыць.

Цікавінкі ад Юлены ШЫШЦЫКІ



На кніжных

«Белкніга» ў тваім смартфоне

Імклівы рух сучаснага жыцця дыктуе свае правілы: з інфармацыяй трэба разбірацца хутка, на доўгі скролінг стужкі ў сасцэтках ды прагляд інтэрнэт-парталаў літаральна не хапае часу. Тым больш каштоўна, калі мабільная старонка сайта ў смартфоне зручная, калі ўсё, што табе цікава і патрэбна, знаходзіш на ёй без затрымак. І, канешне, гэта вельмі важна для інтэрнэт-магазіна, які клапаціцца пра эфектыўную камунікацыю са сваімі наведвальнікамі. «Белкніга» з павагай ставіцца да пакупнікоў, і той, хто хоча з камфортам набыць друкаваныя навінкі, выбіраць аўдыякнігі, купляць вучэбныя дапаможнікі і нават проста азнаёміцца з асартымантам, мае такую магчымасць.

Калі ў пошукавіку ўводзіш «Белкніга», апынаешся на галоўнай, ці, як цяпер прынята яе называць, першай старонцы сайта. Добра знаёмы лагатып і белыя літары назвы высвечваюцца на салатавым фоне, прыемным для вачэй. Здаецца, якая розніца, колер ды колер, але нават такая дробязь не асэнсоўваецца стваральнікамі дызайна інтэрнэт-старонкі як нешта нязначнае. І гэта, канешне, лагічна і правільна: у рабоце з чалавекам, з пакупніком няма дробязей.

У верхняй частцы першай мабільнай старонкі «Белкнігі» змяняюць адна адну прэзентацыйныя карцінкі, «вопраткі» новых выданняў: у магазіне разумеюць, што інтэрнэт-карыстальнік перш за ўсё зацікавіцца новымі кнігамі, праектамі, актуальнымі скідкамі на тавары. Менавіта таму ў гэтых б'ягучых карцінках, якія і сам можаць лёгка прагортаць, прадстаўлена найлепшае, важнае.

У першую чаргу ў падборцы рэпрэзентавана выданне, прысвечанае Хатыні. Трагічная гісторыя беларускага народа, аб ёй, несумненна, павінны ведаць не толькі дарослыя, вопытныя, але і маладыя людзі, дзеля якіх — прасунутых, дапытлівых, кемлівых — сёння працуюць пісьменнікі, навукоўцы, кнігавыдаўцы, дзеля якіх ажыццяўляе сваю дзейнасць той жа інтэрнэт-магазін «Белкнігі». Заходзь на сайт, глядзі, знаёмся з важнымі, значнымі менавіта для цябе рэчамі.

Кніга «Хатынь», выдадзеная да 80-годдзя з дня вялікага гора маленкай вёскі, выглядае як выразны набат, як сведка памяці людзей, што перажылі страшэнныя пакуты і загінулі ў пажары. Званы, каміны, агонь у чорнай раме на вокладцы кнігі — і немагчыма не пранікнуцца адразу ж адчуваннем той трагедыі, немагчыма застацца абьякавым да яе. Успамінаюцца радкі Анатоля Вярыцкага: «Вы чулі, як у Хатыні звоняць каміны? Кроў у жылах стыгне, як слухаеш тыя званы...» І новае выданне «Хатынь» моцнае, і невыпадкова яно адкрывае шэраг навінак «Белкнігі».

А за ім — «Памяць народа. Хроніка Мінскага гета». Новае сведчанні аб катастрофе, у якой загінулі ў пакутах людзі, звычайныя жыхары Мінска, загнаныя нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў гета. Нават слова гэтае гучыць дзіка, але жудасную гісторыю катаванняў сваіх землякоў павінен сёння ведаць кожны чалавек у Беларусі. Кніга выйшла ў выдавецтве «Народная асвета», і вельмі важна, што асветніцкая місія выконваецца, што моладзь мае магчымасць

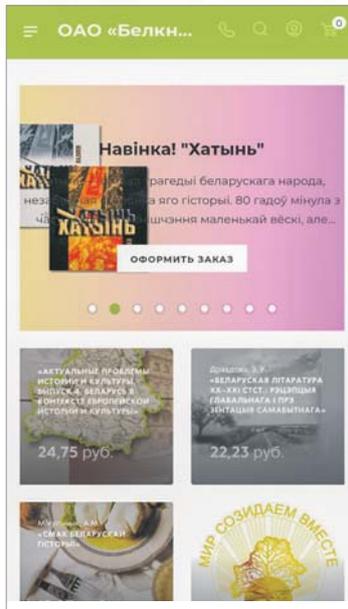
даведацца з сур'ёзных крыніц аб тагачасных страшных падзеях.

Працягвае важную тэму выданне «Генацыд беларускага народа. Лагеры смерці». Кніга для гісторыкаў, навукоўцаў, супрацоўнікаў музеяў, даследчыкаў, выкладчыкаў, але яна будзе карысна ўсім, хто хоча зразумець, як увогуле магло такое адбывацца з людзьмі ў дваццатым стагоддзі, калі, здавалася б, тэхнічны прагрэс, развіццё вытворчасці... Не, знайшліся тыя, хто быў нацэлены на знішчэнне людзей, хто паставіў вынішчэнне народа на жahlівы канвеер. На такое нельга забывацца, і сам факт, што «Белкніга» прапануе наведвальнікам у інтэрнэт-магазін перш за ўсё не забавляльны кантэнт, а сур'ёзны сацыяльна значныя выданні, вельмі правільна і каштоўна.

У падборцы навінак, канешне, ёсць месца і для знаёмства інтэрнэт-карыстальнікаў з лічбавымі фарматамі любімых беларускіх твораў. Так, «Белкніга» прапануе праект «Чытанка», у межах якога кожны можа паслухаць мастацкую літаратуру ў якаснай агуцы. Смартфон, дарэчы, зручная прылада, каб з яго дапамогай апынціцца ў свеце жывога, мілагучнага роднага слова, і «Чытанка», без сумнення, знойдзе сваіх прыхільнікаў, аматараў беларускай прозы, паэзіі, драматургіі.



Цікавая рубрыка «Найлепшыя прапановы» чакае наведвальнікаў мабільнай «Белкнігі», якія паскроляць першую старонку інтэрнэт-магазіна. Прыгожае выданне для дзяцей — «Азбука ў малюнках». Яе аўтары Аляксей Солахаў і Дар'я Губар прапануюць самым маленькім патэнцыйным чытачам пазнаёміцца з літарамі. Мастак Наста Ткачова робіць сапраўды шыкоўныя рэчы, і, несумненна, не толькі хлопчыкі і дзяўчынкі, але і іх бацькі, зацікаўленыя ў адукацыі



сваіх дзяцей, а таксама выхавальнікі ў дзіцячых садах ацэняць шматлікія малюнкi з назвамі на кожны гук беларускай фанетычнай сістэмы. Дапамагчы дашкольнікам і малодшым школьнікам засвоіць гукі і склады, развіць маўленне, памяць і мысленне імкнуча аўтары кнігі, а выдавецтва «Народная асвета» ім у гэтым спрыяе.

Наступнай навінкай «Белкнігі» ў значнай рубрыцы з'яўляецца раман «Подых навалыніцы» класіка беларускай літаратуры дваццатага стагоддзя Івана Мележа. Гэта, вядома, другая частка «Палескай хронікі», у якой, як адзначаецца ў сучаснай анатацыі да кнігі, «пісьменнік працягвае разгортваць апавядальную плынь, якую можна назваць сагай пра Палесце і параўнаць з творамі Галсуорсі, Фолкнера, Гарсія Маркеса». Выдатна, што такое прыгожае выданне Івана Мележа можна лёгка набыць у інтэрнэт-магазін.

Цудоўная кніга ёсць сярод «Найлепшых прапановаў» і для аматараў выяўленчага мастацтва. Гаворка ідзе, канешне, пра сумесны праект выдавецтва «Беларусь» і Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі. «Белкніга» прапануе выданне «Віктар Грамыка», прысвечанае творчасці славагата беларускага мастака, 100-годдзе якога святкуецца сёння. Аўтар кнігі Барыс Крэпак, вядомы мастацтвазнаўца, арт-крытык, распаўядае пра жыццё і творчы шлях Віктара Грамыкі, прычым тэкст друкуецца на беларускай, рускай і англійскай мовах. І дэманструюцца творы мастака, яго неверагодныя пейзажы і сюжэтна-тэматычныя карціны. Гэта сапраўдны падарунак для ўсіх, хто любіць беларускі жывапіс.

Працягваючы навігацыю па сайце «Белкнігі», чытачы, якія этанакіравана (а нават і выпадкова) трапілі ў мабільны магазін, зразумела, паглядзяць і агульны каталог. Ён размешчаны ў звычайным і зручным для пошуку левым верхнім кутку старонкі. У каталозе прадстаўлена найперш беларуская літаратура, рубрыкацыя ж тут зроблена ўвогуле выдатна. Звяртае на сябе ўвагу ўкладка «Бізнес-літаратура», разгарнуўшы якую наведвальнік апынецца ў свеце менеджменту і маркетынгу, рэкламы

і піяру, фінансаў і прадпрымальніцтва, эканомікі і бізнес-псіхалогіі. Несумненна, кнігі зацікавяць спецыялістаў, і не толькі. Для чытачоў, якія імкнуча развіацца, самаўдасканалвацца, у азначанай рубрыцы ёсць пэўны шэраг новых выданняў.

Дарэчы, ідэя развіцця і асабістага росту чалавека вельмі ярка прасочваецца ў падборцы дзіцячых літаратуры, спасылка на якую размешчана ў каталозе «Белкнігі» адразу за бізнес-выданнямі. Цікавосткі для малых, гульнявыя кнігі, карыснае чытво для бацькоў, дзіцячыя энцыклапедыі і казкі — усё гэта сабрано тут, і кожны зможа знайсці выданні па сваім гусце і ўласным запыхе.

Рубрыка «Хатні свет», што лагічна, ідзе наступнай, і яна вельмі разнастайная па кантэнце. Сярод выданняў, якія прапануюць наведвальнікам інтэрнэт-магазін, ёсць нямала пра будаўніцтва, мэблю, упрыгожванне дамоў і лецішчаў, а таксама шырокі спектр кніжак па кулінарным майстэрстве, у тым ліку рэцэпты экзатычных страў кітайскай і японскай кухні, аматараў якой шмат і ў Беларусі. І, безумоўна, з улікам таго, што здаровы лад жыцця — гэта сёння добры трэнд, асабліва ў моладзі, да папярэдняй рубрыкі лагічна прымыкае па змесце «Прыгажосць. Спорт. Харчаванне». Кнігі пра фітнес, літаратура па дыяталогіі (ёсць нават «Творчая дыета»), дапаможнікі па модзе будуць, зразумела, цікавымі і карыснымі для дзяўчат і хлопцаў, якія марачы ісці ў авангардзе сучасных тэндэнцый, а таксама для чытачоў старэйшага пакалення, якія імкнуча заставацца на актуальнай хвалі.

Але трэнд на розум, душэўную прыгажосць, высокую духоўнасць — гэта тое сапраўднае, што ніколі не выходзіць з моды. І таму заканамерна і зразумела, што ў інтэрнэт-магазін «Белкнігі» ў спецыяльным раздзеле каталога прадстаўлены «Культура і мастацтва». Шматлікія кнігі тут, асвятляючы розныя бакі культурнага жыцця, звяртаючы ўвагу наведвальнікаў на выяўленчае мастацтва і дызайн, спалучаюць грунтоўны змест з добрым візуалам. Пазнавальныя і рэкрэатыўныя тэксты, якія няцяжка здагадацца, разлічаны на самых розных пакупнікоў. Дарэчы, спектр вельмі шырокі. Хтосьці зацікавіцца выданнямі сусветна знакамітых мастакоў, напрыклад, Леанарда да Вінча, Вінсанта Ван Гога, чые запісы, нататкі, пісьмы, каментарыі, дадзеныя ад першай асобы,



Беларуская літаратура

З мастацкай дасканаласцю замілавана і шчыра расказвае пісьменнік пра родную краіну, яе прыроду, людзей і гісторыю.



Штучны інтэлект і кнігавыданне

Бягучы год багаты на сенсацыйныя навіны аб дасягненнях штучнага інтэлекту, які працуе з дапамогай нейрасеткі. Пісьмісты паўтараюць аб замяшчэнні камп'ютарамі шэрагу прафесій.

У галіне кнігавыдання першы адчувальны ўдар атрымалі мастакі-ілюстратары. Іх канкурэнтам стала *Midjourney* — нейрасетка, якая ўмее ствараць карцінкі па апісанні і аб'ядноўваць некалькі малюнкаў. Пасля рэгістрацыі яна бясплатна выдае да дваццаці пяці малюнкаў. Абаненцкая плата — некалькі долараў ЗША, што непараўнальна танней для выдавецтва, чым наймаць мастака. Верагодна, маляванне ілюстрацый уручную стане справай рэдкіх прафесіяналаў высокага ўзроўню, калі будзе попыт на іх паслугі, для дарагіх, калекцыйных выданняў.

Тым больш для аўтараў-аматараў даступны цалкам бясплатны сэрвісы, якія забяспечваюць усіх ахвотных неабмежаванай колькасцю графікі.

Распазнаванне і генерацыя тэксту доўгі час заставаліся за межамі магчымасцей штучнага інтэлекту. Але вось у сёўце з'явілася відэа з запісам лекцыі прафесара Юваля (*Yuval Noah Harari*) на тэму «Штучны інтэлект і будучыня чалавецтва». Вучоны заявіў: нейрасетка «хакнула» аперацыйную сістэму людзей, навучыўшыся разумець і ствараць тэксты. Ён мае на ўвазе, што камп'ютары атрымалі магчымасць уздзейнічаць на масавую свядомасць, распаўсюджваючы ў інтэрнэце тэкставы кантэнт пэўнай накіраванасці.

Гаворка ідзе пра нейрасетку *ChatGPT*. Па словах стваральнікаў, гэта — моўная мадэль, распрацаваная *OpenAI*. Яна прызначана для адказу на тэкставыя запыты і генерацыі адказаў на натуральнай мове. Сетка з'яўляецца часткай больш шырокай вобласці штучнага інтэлекту, мэта якога навучыць камп'ютары разумець і інтэрпрэтаваць чалавечую мову.

Перапачаткова настроеная на работу з англамоўным кантэнтам, сетка *ChatGPT* цяпер упэўнена працуе з рускамоўнымі карыстальнікамі. Ахвотныя могуць пагутарыць з чат-ботам і па-беларуску. Калі яго папракаюць у памылках, просіць прабачэння і абяцае не паўтараць іх у будучыні. Чат-бот падтрымлівае цалкам асэнсаваны дыялог. Калі не ведаць, што маеш зносіны з камп'ютарам, падзэрэнне выкліча толькі залішне правільная пабудова фраз, адсутнасць граматычных памылак і высокая хуткасць з'яўлення тэксту.

Зразумела, доступ да машыннага інтэлекту спарадзіў сплеску ствараць творы мастацтва і выдаваць іх за свае. Тым больш, што сучасныя ўяўленні аб сапраўдным мастацтве досыць расплыўстыя. Вясной гэтага года распаўсюдзілася інфармацыя аб выдаванні з сэрвісаў *Spotify* і *Apple Music* многіх тысяч песень, згенераваных камп'ютарамі.

Словы гэтых песень малазразумелыя, таму што часта з'яўляюцца выпадковымі спалучэннямі фраз, часам нават здаюцца глыбакадумнымі. Іх, напоўненыя невыразнымі, расплыўстымі вобразамі, нейрасеткі штампуюць у любой прамысловай колькасці, музыка таксама немудрагелістая.

Але што з прозай? Калі складана напісаць рэалістычны твор, які будзеца на арыгінальным сюжэце і не дысаніруе з рэчаіснасцю, то напрошваецца прапанава паэксперыментаваць з фантастыкай, містыкай або казкай, дзе межы дапушчальнага шырокія і размытыя.

Спрабуйце самы даступны жанр, не прэтэндуючы на рэалістычнасць, а менавіта — казку. Для эксперымента, натуральна, не ўсур'ёз.

Маё пытанне чат-боту:

— Як гучала б казка пра Калабка, калі падзеі адбываліся б на Крайняй Поўначы?

Адказ AI:

Жыў-быў на Крайняй Поўначы маленькі Калабок, ён быў кружлым, як шарык, і вельмі любіў катацца па снезе. Але аднойчы ён пракаціўся далёка ад дома і сустрэўся з галодным палярным мядзведзем.

— Калабок, Калабок, — крыкнуў Мядзведзь, — я цябе з'ем! Але Калабок быў хітры і пачаў спяваць:

— Я Калабок, я Калабок, я Калабок і кружлы і вясёлы! Вакол свету я пракаціўся!



Мядзведзь не ўтрымаўся і пачаў танцаваць. Калабок закінуў пад яго і пакаціўся далей...

Так Калабок і працягваў скакаць па снезе, сустракаючы новых жывёл. Але кожны раз ён знаходзіў выйсце з цяжкіх сітуацый.

Нарэшце, адзін эскімос знайшоў Калабка і прыгатаваў з яго смачны пірог. Але Калабку ўдалося выбрацца з пірага і забегчы ў дом, дзе яго чакалі новыя прыгоды.

Гэты тэкст я не прачытаю свайму чатырохгадоваму ўнуку. Аднак пагодзімся: штучны інтэлект зразумеў першапачатковы тэкст, інтэрпрэтаваў і выдаў цалкам усвядомлены вынік. Прычым гэта толькі бясплатны сэрвіс, далёкі ад максімальных магчымасцей сістэмы.

А як ідуць справы з творами для дарослых?

Такія тэксты ўжо прапаноўваюцца. Больш за тое, часам у інтэрнэце сустракаецца нешта настолькі закручанае, што міжволі думаеш: ці аўтар ўжываў моцнадзейныя прэпараты, ці гэта прадукт машынай творчасці, які выдаецца за чалавечы.

Амерыканскі фантаст Цім Бушэ (*Tim Boucher*) не ўтойвае, што выкарыстаў бясплатны *ChatGPT* для генерацыі тэксту і ідэй, а таксама *Midjourney* для стварэння ілюстрацый.

За год зрабіў — слова «напісаў» не падыходзіць — дзевяноста сем кароткіх апавяданняў ад 2000 да 5000 слоў у кожным, затрачваючы на зносіны з сеткамі ад шасці да васьмі гадзін на кожны опус. Прадаючы прадукцыю праз інтэрнэт, амерыканец зарабіў за год дзве тысячы долараў ЗША.

Амерыканцы любяць лічыць час і грошы, прыгаворваючы: *time is money* (час — грошы), але Бушэ, мабыць, забыўся пра гэта. Няхітры падлік паказвае, што за гадзін працы ён атрымаў менш за тры долары, што ніжэй мінімальнай пагадзіннай стаўкі ў ЗША за самую непрыстэжную, нізкаплатную працу, якая не забяспечвае годнае існаванне.

Сапраўднай мастацкай фантастыкі, створанай камп'ютарнымі сеткамі, пакуль яшчэ не існуе.

Пагутарыўшы з *ChatGPT*, прыходзіш да высновы, што машыны інтэлект вельмі далёкі ад разумнасці ў чалавечым уяўленні. Электронны суразмоўца не выдумляе нічога новага. І калі навучыць нейрасетку генерываць раманы з усімі класічнымі элементамі сюжэта, яна рана ці позна справіцца з задачай. Але гэты тэкст будзе ўсяго толькі кампілятыўным, са шматлікімі запазычаннямі з дзясяткаў і сотняў твораў, апублікаваных у інтэрнэце на дзясятках розных моў.

На жаль, сучасная фантастыка ўсё больш нагадвае прадукцыю штучнага інтэлекту. Пасля выбуховага развіцця гэтага жанру ў СССР і ў краінах Захаду на фоне ўсплёску ракетабудавання і касманаўтыкі ў 1960-я гады, калі да чытачоў прыйшлі асноўныя сюжэты аб падарожжах да далёкіх зорак, наступіў застоў. Адкрываючы новую кнігу, бачыш перапрацоўку чагосьці добра вядомага. Змяняюцца лакацыі, персанажы, але сюжэтныя хады і асноўныя фантастычныя дапушчэнні застаюцца ранейшымі, зацёртымі да дзірак.

Нескладана прадказаць, што ўжо ў найбліжэйшае дзесяцігоддзе фантастам давядзецца сур'ёзна канкураваць не толькі адзін з адным, але і са штучным інтэлектам.

Рэалістычная літаратура, як ні парадаксальна, цяпер значна больш разнастайная, чым фантастыка, таму што само жыццё падкідае сюжэты і калізіі, якія выдумаць складана.

Анатоль МАТВІЕНКА

Праект створаны пры фінансавай падтрымцы ў адпаведнасці з Указам Прэзідэнта № 131 ад 31 сакавіка 2022 года.

дазваляць аматарам выяўленчага мастацтва апынуцца ў святая святых творцы, у яго духоўнай майстэрні. А для прыхільнікаў авангарда адразу два выданні Казіміра Малевіча, значнай постаці ў рускім і савецкім мастацтве першай паловы дваццатага стагоддзя.

«Літаратура на замежных мовах. Лінгвістыка» працягвае цікавую і карысную падборку каталога інтэрнэт-магазіна. Шмат дапаможнікаў па англійскай мове ў адпаведнасці з узроўнем ведаў патэнцыйнага пакупніка. Для дзяцей і дарослых, для спецыялістаў і аматараў, прафесіяналаў і тых, хто проста жадае, як кажуць, «пракачаць» свае «скілы» ў валоданні замежнай мовай. Іспанская, італьянская, нямецкая, французская — карысныя кнігі, вучэбныя дапаможнікі, дадатковая літаратура па гэтых замежных мовах прадстаўлена ў каталоге «Белкнігі». Не абышлі ўвагай запыты тых пакупнікоў, хто самаўдасканалваецца ў вывучэнні моў краін Азіі. Асабліва цікава, што шматлікія выданні падраздзела належаць аўтарам, якія з'яўляюцца носьбітамі кітайскай, карэйскай, японскай мовы. Фэн Цзіцэй «Дзівакі. Кніга для чытання на кітайскай мове з перакладам», Лі Сюэці «Курс кітайскай мовы. Падручнік. Пачатковы ўзровень», Юн Чыён «Карэйская мова. Курс для самастойнага чытання для пачаткоўцаў», Ін Сун Чун «Карэйская мова на пальцах», Каоры Хаконэ «Японскія іерогліфы для пачаткоўцаў» — усё можна набыць адпаведна свайму моўнаму ўзроўню і зацікаўленям, проста прагартаўшы падборку выданняў.

Наведвальнікаў любога інтэрнэт-магазіна заўжды прывабліваюць акцыі ды ўсялякія «сэйлы». У «Белкнізе» гэта добра разумеюць, таму пад спасылкай на каталог размешчана спецыяльная рубрыка «Акцыі». Тут амануюцца скідкі ў 15% пад агульнай назвай «Вераснёўскія будні» на выданні «Народнай асветы». Верасень яшчэ не скончыўся, таму патэнцыйныя пакупнікі маюць добрую магчымасць ускочыць у апошні вагон і скарыстацца выдатнай прапанавай «Белкнігі».

Вельмі каштоўна, што інфармацыйныя тэхналогіі і ўвогуле развіццё гаджэтаў вызваляюць час кожнаму карыстальніку, робяць штодзённае жыццё больш камфортным, палягчаюць той самы «шопінг». Удвай лепш, што набываць праз смартфон, закідваючы патрэбныя табе рэчы ў электронны кошык, можна не толькі прадукты, тэхніку, адзенне, абутак, але і кнігі. Выдатна, што інтэрнэт-магазін «Белкнігі» не адстае ад перадавых тэндэнцый і па-сапраўднаму спрыяе духоўнаму развіццю сучаснага чалавека.

Марына ЛЕБЕДЗЕВА

Версіі, сустрэчы, гісторыі...

Напрыканцы летняга сезона «Маладосць» падаравала чытачу прозу Наталлі Бахановіч, Вікторыі Ярмалінскай, Юліі Макаравіч, Алеся Кажадуба і Наталлі Канстанцінавай. Па адчуваннях, вершы, сабраныя ў нумары — паэзія мякка лета і восені. Маладз тут прадстаўляюць Вікторыя Казловіч і Аляксандра Жалызнова, досвед — Аляксандр Быкаў і Генрых Тарасевіч. Літаратурна-знаўчымі музейнымі знаходкамі дзеліцца Мікола Трус. Часопіс спрычыніўся да віншавання аднаго са сваіх аўтараў, Ігара Запрудскага, з 60-годдзем дзякуючы матэрыялу Дар'і Карчашкінай. «Музычны канспект» вядзе Святлана Берасцень, тэатральныя агляды з Мінска і Мастоў робяць Ксенія Зарэцкая і Тамара Мазур адпаведна. Заглыбіцца ў творчасць Леанарда да Вінчы дапамагае эса Адама Глобуса. Святлана Калядка разглядае вершы сучасных паэтаў Алеся Дзітрыха і Аксаны Данільчык з пункту гледжання катэгорый эмацыянальнасці і эмаціўнасці. Памяць пра прафесара Аляксея Пяткевіча ўшанавана ў ўспамінах Алеся Карлюкевіча. Завяршаецца нумар невялікім краязнаўчым нарысам ад Арцёма Цэрлюка.

«РэANIMAцыя»,
казкі для ўсіх і для дарослых,
псіхалогія, падарожжа

Жыццёвы шлях Францішка Багушэвіча асвятляе ў сваёй аповесці пісьменніца і літаратурназнаўца Наталля Бахановіч. Такім чынам «Маладосць» працягвае публікацыі ўдзельнікаў конкурсу мастацкіх біяграфій «Слаўная кампанія: рэANIMAцыя», які праводзіцца з 2018 года. Заўважым, што спадарыня Наталля ўдзельнічала ў конкурсе раней з творам, прысвечаным Войславу Савіч-Заблоцкаму. Новая ж аповесць носіць назву «Бацька». Чаму? Чытачу дэвіцца паравацца над версіямі. Можна быць, таму што Францішак Багушэвіч — бацька сучаснай беларускай літаратуры (нават калі такая думка не вельмі папулярная — аргументаў для яе пацвярджэння ў тэксе шмат). Можна быць, таму што прысутнічае трывалая павязь паміж Францішкам Багушэвічам і яго бацькам — яго кумірам, грунтоўным чалавекам, «прыкладам найлепшых мужчынскіх якасцей: паслядоўнасці, дысцыпліны, адказнасці», павязь, якая адчуваецца і тады, калі Казіміра Багушэвіча ўжо не стане, а Францішак будзе пакутаваць ад хваробы:

«Змучаны болем і ўласнымі думкамі, ён прыроўняў бацьку: той сядзеў перад ім, як на тым партрэце ў гасцёўні, нібы патрыярх, моцны і цвёрды, паставы і поглядам. Далей ён нібы сам стаў бацькам, а бацька стаў ім — і яны зліліся ў адну магутную вялікую постаць і выраслі ў памеры... Ён быў сабой і бацькам адначасова, адчуваючы, як цела наліваецца, як за межы яго фізічнай абалонкі нешта выходзіць і распаўсюджваецца ў прастору, запаяўняе пакой, дом, сядзібу. Цяпер ён нібы бацька нечага жывога і нежывога адначасова, нечага істотнага і вялікага...» Давядзецца дадаць, што выдатна асэнсавана пісьменніца і бацькоўства самога Францішка Багушэвіча. Аўтар не абмяжоўваецца сухім жыццёпісам Францішка Багушэвіча, тэкст бачыцца глыбока псіхалагічным. Істотна, што адчуваецца заглыбленасць у кантэкст эпохі, сацыяльна-палітычны і культурны, адлюстроўваецца маральна-этычная праблематыка.

«Вялічкавіцкія казкі» Вікторыі Ярмалінскай, самай маладой пісьменніцы жывячэскага часопіса, выдаючына, створаны на глебе глыбокага зацікаўлення народнай казкай, з разуменнем сюжэтабудавання (успэўна, што аўтар пазнаёмілася з не адной сотняй казак і, верагодна, ведае аб працах Уладзіміра Прупа). Найбольш істотным у творах Вікторыі вядзецца ўсеабдымная дабрабыт і справядлівасць.

«Непрыемна гаварыць з тым, хто ведае цябе лепш, чым ты сам», — разважае Юлія Макаравіч. Напэўна, асабліва з тым, хто ведае тваё мінулае, аслабіці і памылкі. Яе мініяцюры «Туманныя сілуэты» сканцэнтраваны на паучэннях і творчасці — размытасць абрысаў знікае там, дзе ёсць лёс канкрэтнага чалавека.

Калі прачытаць цыкл ад пачатку да канца, то можна прасачыць узбуйненне ў хронасе: «Нараджэнне» фіксуе, фактычна, адну ноч; у «Цішыні» дзеянне адбываецца цягам некалькіх месяцаў; «Яе апошняя казка» ахоплівае некалькі дзесяцігоддзяў жыцця пісьменніцы; у «Цені» ўвогуле складана сказаць, пра які час ідзе гаворка, герой і над часам, і над прасторай (і ці мае час для яго цяпер значэнне?).

Маё асабістае назіранне:
празаікі і паэты, чыя творы напоўнілі гэты нумар, нарадзіліся ўлетку або восенню.

Апавяданне Алеся Кажадуба «Кошкі Стамбула» — прыклад сучаснай падарожнай прозы, багатай на асабісты ўражанні і ацэнкі. Ёсць тут рэчы, якія прывядуць чытача ў пачатак творчага шляху аўтара, магчыма, прывядуць некаторыя тэмы і сюжэты яго станаўлення і зацікаўлення. Маляўнічыя арыентаваныя краявіды, заўвагі пра мясцовае насельніцтва (асабліва — пра жанчын), гістарычныя рэмаркі, сямейныя стасункі, уласна, кошкі Стамбула, характар іх заняткаў і норавы — усё ў творы лёгка і гарманічна нітуецца, дзякуючы чаму і не ствараецца ўражанне сухога дакументалізму.

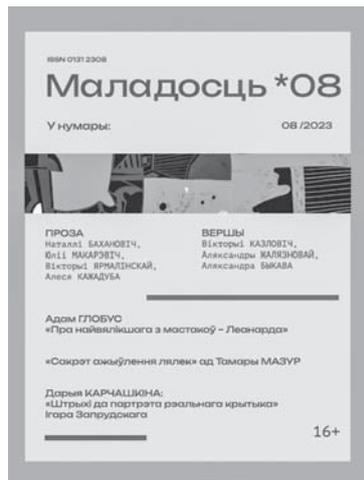
Казкі Наталлі Канстанцінавай «Новы свет» — самабытныя казкі для дарослых, творы пра багоў і захавальнікаў нязведаных галактык, апелююць да фэнтэзі, да таго ж, маюць глыбокі псіхалагічны і філасофскі падтэкст. Апрача таго, антрапаморфныя фантастычныя істоты ў пісьменніцы, хоць маюць надзвычайную стваральную і разбуральную моц, але, як кажуць, нішто чалавечэе ім не чужое: у Сельмы ў валасах заблытваюцца дробныя зоркі і астройды, якія трэба вычэсваць, Ээйн усё сваё жыццё згадвае матуліныя блінцы, а Пінк і Цінк вымурзваюцца каля вогнішча, якое асвятляе шлях вясне.

Паэзія канца лета

У нізцы Вікторыі Казловіч «Казачнае святло» — надзея, палёт і горкае расстанне побач. Палёт, бо птушкі — у трох з чатырох вершаў удзельнічаюць ва ўтварэнні тропы. Надзея на тое, што згіне смутак, надзея на чалавечую моц.

А закаханых паэтэса атуляе дажджом, дзе «сотні кропель блытаюць шлях» — адпаведны стан надвор'я, каб быць самотным, верагодна, нават узнікае жаданне абвінаваціць такую атмасферу, якая не спрыяе, але ў выніку «мора дажджоў» дасць адліцьце кожнаму на сваім караблі, таму і тут праглядаецца надзея захаваць сябе ў буралінасці паучэнняў.

Аляксандра Жалызнова ў нізцы «Пакуль яшчэ ў казкі вершы...» практыкуецца ў складанні трыялетаў. Асабліва гарманічнай абраная форма бачыцца



ў загалюўным творы «Дзяцінства незабыўны час».

Калі вы знаёмы з творчасцю Аляксандра Быкава, то прыгадаеце найперш вершы пра каханне, а яшчэ, відаць, сведчанне шчырага пачуцця гумару і назіральнасці паэта — сяброўскія шаржы і пародыі. Нізка «Дарогі, сустрэчы» Аляксандра Быкава — роздум над сэнсатворнымі з'явамі ў жыцці, месцам і роляй чалавека ў свеце, развагі аб суіснаванні людзей, аб хуткапыльнасці дзён. Мы не знойдзем тут дзясяткі адценняў суму, мы знойдзем стаічнае прыняцце рэчаіснасці на пэўным часавым адрэзку, усведамленне нявызначнасці ў прышласці:

*Колькі будзе і здрад, і змоў,
І плячотных, і горкіх слоў,
Ды сустрэчы нам час-мастак
Зноў малюе не проста так...
«Сустрэчы»*

Паэтычныя ўспаміны Генрыха Тарасевіча — лірычны нон-фікшн, працуюць сустрэча з мінуўшчынай, радасцямі і клопатамі дзяцінства і юнацтва. Бадай, у кожнага, незалежна ад даты нараджэння, будуць свае моманты, звязаныя з навучаннем у школе, з сям'ёй, з сяброўствам, з набыткамі і расчараваннямі, з пераадоленнем страху і перамогамі. Імклівае вершаванне паэта, які пабачыў за жыццё шмат залаў, усё роўна вяртае туды, дзе прымаў першыя найважнейшыя жыццёвыя рашэнні:

*Пра залы доўгія гадзіны
З ахвотай можна ўспамінаць,
Ды ўсё ж пра іх шмат спартыўны
Жадаў бы шчыра расказаць.*

Знаходкі. Віншаванні.
Вакол мастацтва. Памяць

У «Музейнай гасцёўні» нас сустракае Мікола Трус. Яго артыкул «Прывітанне з Ігары» асвятляе асобныя аспекты стасункаў грузінскага пісьменніка і Міхася Лынькова на матэрыяле знаходкаў у Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры.

Маладая даследчыца і пісьменніца Дарыя Карчашкіна з нагоды 60-годдзя дацэнта, захопленнага сваёй справай педагога вышэйшай школы, кандыдата філалагічных навук, літаратурназнаўца Ігара Запрудскага даліць свае «Штрыхі да партрэта рэальнага крытыка».

Восьмы нумар «Маладосці» дае пачатак «Музычнаму канспекту» Святланы Берасцень, якая разважае аб парадоксах календара, цікавых версіях дат нараджэння некаторых славянскіх і музычных свеце персон, такіх, напрыклад, як Людвіг ван Бетховен ці Джаакіна

Расіні... Аўтар раскавае, якім чынам памяць аб той ці іншай постаці суцэльнага маштабу ўганаравана на беларускай музычнай сцэне, абавязкова называе імяны людзей, якія спрычыняюцца да ўвасаблення знакавых твораў.

Развагі аб адной з самых медыйных персон гісторыі суцэльнай мастацкай культуры — Леанарда да Вінчы — гучаць у эсе пісьменніка і мастака Адама Глобуса. Чытаю — пастаянна трымаю ў галаве слова «мудрасць», якое фігуруе ў розных кантэкстах жыцця і творчасці Леанарда. Наша генерацыя часта ўжывае тэрмін пракрастынацыя*, а аўтар знае, што Леанарда ўмела выходзіць са становішча «стомы» ад пэўнай справы, пераклучаючыся на іншую галіну дзейнасці. Ці можна назваць гэта пракрастынацыяй? Напэўна, толькі калі адназначна назваць жывапіс галоўным напрамкам дзейнасці Леанарда. Тэкст аздаблены дэталіямі з жыцця Адама Глобуса і суправаджаецца яго стыльнымі і пазнавальнымі ілюстрацыямі, тэматычна звязанымі з асобай і працамі Леанарда.

«Сакрэт ажыўлення лялек» раскрывае Тамара Мазур. Гэта гісторыя, якая натхняе і матывуе, пра ўзорны ляльчыны тэатр «Пятрушка» пры Мастоўскім раённым цэнтры культуры пад кіраўніцтвам Галіны Васілеўскай.

Арт-паход у Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі здзейснім разам з Ксеніяй Зарэцкай у матэрыяле «Калі вецер шуміць у топалях — значыць, гэта каму-небудзь трэба?». Гаворка ідзе аб спектаклі «Вецер шуміць у топалях» рэжысёра Аляксандра Гарцуева паводле трагедыі французскага драматурга Жэральда Сіблеяраса.

Доктар філалагічных навук Святлана Калядка разважае аб катэгорыях эмацыянальнасці і эмаціўнасці ў мастацкіх творы. На прыкладзе вершаў Алеся Дзітрыха і Аксаны Данільчык даследчыца робіць высновы аб магчымых спосабах і прыёмах праўлення эмоцыі.

Тое, чаго няма ў змесце, і тое, што пашырыць веды чытача пра сваіх куміраў: нязменная часопіс даведваецца ў пісьменніку розных генерацый пра іх шлях у літаратурную творчасць.

Літаратурна-крытычны агляд ад Паліны Дваранскай у рубрыцы «Вачыма маладых». Аўтар распавядае, чым яе ўзрушылі пяць сучасных аповесцей: «Дараванне» Алены Брва, «Геній» Алега Ждана, «Я цябе бачу» Анатоля Бензюра, «Нелюдзімы» Алеся Бадака і «Дзікі луг» Андрэя Федарэнкі.

Алеся Карлюкевіч дзеліцца, як нам бачыцца, вельмі асабістымі ўспамінамі пра літаратурназнаўца і краязнаўца, грамадскага дзеяча, прафесара Аляксея Пяткевіча, цытуе яго лісты, што дазваляюць асэнсаваць значнасць постаці беларускага пісьменніка і даследчыка для беларускай культуры і навукі.

У рубрыцы «Старонка родная» Арцём Цэрлюк прапануе чытачу невялікі краязнаўчы нарыс «Мая Азярэччына», прысвечаны вёсцы Азярэцкі Глыбоцкага раёна Віцебскай вобласці і яе ваколіцам. Тут знойдзем цікавыя версіі паходжання тапонімаў, прасочым асноўныя этапы ў гісторыі, аповед пра мясцовыя славуціцы.

Кацярына ЦІМАНОВІЧ

* Хтосьці заўважыць тоеснасць гэтага паняцця з ляготай, аднак чалавек у стане пракрастынацыі змяняе вырашэнне больш важных задач менш важнымі (то-бок, усё роўна займаецца справай, якая патрабуе фізічных і ці разумовых высілкаў).

У каштоўную скарбонку багдановічазнаўства

Айчыннае багдановічазнаўства папоўнілася яшчэ адным знакавым выданнем — манаграфічным дадзеданнем «Эстэтыка творчасці Максіма Багдановіча» вядомага беларускага літаратуразнаўцы, культуролога, крытыка Валерыя Максімовіча. Выхад манаграфіі прымеркаваны да 110-годдзя адзінай прыжыццёвай кнігі паэзіі М. Багдановіча «Вянок» (1913). Варта нагадаць, што ўжо больш за дзесяць гадоў аўтар працуе ў акадэмічным Інстытуце філасофіі і ў сваіх навуковых росшуках акцэнт увагі, у тым ліку, і на адметнасці філасофска-інтэлектуальных пошукаў паэта, які ўсё сваё свядомае жыццё намагаўся спасцігнуць сэнс універсуму, духоўныя асновы светабудовы, імкнуўся ствараць гармонію ў свеце чалавека.

У манаграфіі з улікам найноўшых дасягненняў багдановічазнаўства ўзнаўляецца непаўторнае творчае аблічча класіка беларускай літаратуры, вызначаецца месца яго паэтычнай і літаратурна-крытычнай спадчыны ў айчынным духоўнай культуры. Выданне з'явілася плёнам шматгадовай карпатлівай працы даследчыка, падчас якой ён паспрабаваў палубіць і сістэматызаваць свае навуковыя росшукі па далейшым расчытанні-спасціжэнні «загадкі Багдановіча». Каштоўнасць кнігі, на мой погляд, у спробе раскрыць эстэтызаваную палітуру творчасці паэта, адметнасць яго светапогляднай арыентацыі, паказаць моц мастацкага таленту, тэа эстэтычныя складнікі, якія дазваляюць гаварыць пра феномен асобы Максіма Багдановіча. Акцэнт зроблены на выяўленне суб'ектыўных, псіхалагічна матываваных аспектаў багдановічэўскай творчасці, раскрыццё прыхаваных, завуаліраваных момантаў унутранай бяграфіі паэта, дзякуючы чаму больш выразна паўстала ўнікальнасць і цэласнасць паэтычнай манеры творцы, шматграннасць яго падыходаў у адлюстраванні быцця, універсальнасць яго мастацка-філасофскай сістэмы. Мастацкія карціны паэта, як пераконвае аўтар, — гэта яго бачанне свету, гэта сам свет, убочаны ваічымі творцы. Яны маюць моцную суб'ектыўную, антрапалагічную скіраванасць, дзе прапаноўваецца аўтарскае філасофска-мастацкае вытлумачэнне сутнасці быцця, уласнае разуменне падазненых у мастацкай форме жыццёвых калій. Вобразны лад верхшаў паэта дзякуючы іх высокім ідэйна-эстэтычным якасцям з цягам часу набыў статус агульнанацыянальных, агульнакультурных каштоўнасцаў-сэнсавых мастацкіх канцэптаў, якія маюць самую непасрэдную сувязь з універсальнымі культурнымі сэнсамі, што ўжо склалі светапоглядны запас чалавецтва.

Аўтару ўдалося стварыць цэласнае ўяўленне аб эстэтычных дамінантах творчасці М. Багдановіча, вылучыць асновасутнасныя характарыстыкі яго паэтычных вобразаў, сюжэтаў, сімвалаў, а разам з тым паказаць адметнасць філасофска-эстэтычных поглядаў паэта. Паказаны шматмернасць і поліфанічнасць паэтычных вобразаў і карцін, даследаваны камунікатывныя складнікі творчасці мастака слова праз раскрыццё ўзаемаадносін рацыянальнага і эмацыянальнага, эстэтычнага і маральнага, паказана адметнасць аўтарскага вырашэння праблемы традыцыі і навацыі.

і раздзелаў, канцэптuallyна-аксіялагічных дамінантаў. Гэта лішні раз сведчыць пра тое, гаворачы словамі Т. Чабан, што «Вянок» не архітэктурна, не маналіт, які разбурыцца, калі дастаць адну цагліну. Гэта цэласнасць жывога, здольнага да развіцця і самаўзнаўлення арганізма, дзе кожная «кветка» дышае і расце, пераплятаецца і гарманізуе з іншымі, дзе паўтонамі і адценнямі іграюць колеры і гукі».

Творчасць М. Багдановіча мае несумненную інавацыйную скіраванасць. Як сцвярджае аўтар манаграфіі, зварот М. Багдановіча да інавацыйных практык сведчыць аб прыналежнасці і далучанасці яго да культурных здбыткаў чалавецтва, спрычыннасці да праблем сучаснай цывілізацыі. Скіраванасць творцы на вышэйшыя ўзоры і выпрабаваныя сусветнай мастацкай практыкай эстэтычныя сістэмы была гістарычнай неабходнасцю, адным са спосабаў выхду нацыянальнай літаратуры на новыя эстэтычныя далегіды, прарывам да сусветнай мастацкай культуры. Тым самым паэт істотна павысіў якасны ўзровень літаратуры праз змештава-канцэптuallyнае насычэнне сваіх паэтычных вобразаў глыбокімі мастацка-філасофскімі ідэямі і сэнсамі з іх аксіялагічнымі, экзістэнцыяльнымі, светапазнавальнымі імператывамі, у якіх адлюстравалася яго ўласная жыццё і культуратворчая стратэгія.

У даследаванні канстатуюцца і затым даказваецца на канкрэтных прыкладах той тэзіс, што ў творчасці М. Багдановіча арганічна спалучыліся класічныя, універсальнасць і мастацкая полікультурнасць. Паэт сваёй падвзвіжніцкай дзейнасцю актывна прапагандаваў ідэю ўзаемаўплывовасці, ўзаемабаумоўленасці культур. Парадыгма міжкультурнага дыялогу і павінна выбудоўвацца ў форме прызнання самакаштоўнасці кожнай культуры, што, у сваю чаргу, задае асобы вектар адносін талентнасці паміж культурамі і іх носябігамі. Камунікацыя ў сферы духоўных практык аўтар адносіць да найбольш значных стымуляцыйных механізмаў мастацкай творчасці, сцвярджаючы, што паэт надаваў вялікае значэнне дыялогу статусу нацыянальнай літаратуры, добра ўсведамляючы, што для беларускай літаратуры як літаратуры «адсталай», «запознай» сама магчымасць творчай вучобы, пераймання ўтрымлівала ў сабе вялікі культурастваральны патэнцыял, так неабходны ў працэсе самадэтармінацыі, самавызначэння, самаасансавання і самаздзяйснення.

Асабліва ўвага звернута на ролю літаратурнага канона ў эстэтычнай самаідэнтыфікацыі нацыянальнай літаратуры, у фарміраванні светапоглядных і духоўна-культурных асноў асобы. Па сведчаннях В. Максімовіча, Багдановіч шукаў адпаведнасці, якія маглі б засведчыць адзіны «каранёвы» пачатак станаўлення сусветнай духоўнай культуры. Тым самым ён падкрэсліваў ідэю духоўнага адзінства чалавечых культур і сакральных гісторыка-культурных сімвалаў, застылых ў кананічных формах.

Універсальнасць Багдановіча як творцы праявілася не толькі ў тым, што на адточванне яго ўласнай філасофска-эстэтычнай сістэмы аказалі ўплыў шмат якіх мастакі слова, прадстаўнікі рускай і ў цэлым еўрапейскай культуры і літаратуры. У тэаўру засвоена і перасэнсавана сусветнага культурнага вопыту



ўваходзяць і дасягненні еўрапейскай мастацкай традыцыі: антычнай (Гарцыі, Авідзіі, Анакрэон), новапарнааскай французскай (А. Рэмбо, П. Верлен, Т. Гацце), нямецкай (Г. Гейнэ, Ф. Шылера) і іншых літаратур. Сярод выбітных мастакоў слова, якія ў той ці іншай меры аказалі ўплыў на адточванне творчага майстэрства М. Багдановіча, можна згадаць імя французскай паэты Сюлі-Прудома, Сент-Бёва, Жана Рэмбо, Мендэса Кацюля, Барэля Пётруса, Жана Марэса. І ў гэтым па-свойму засведчыць сябе не толькі факт ўсвядомленага пераймання, перастварэння вядомых узораў, але і велізарнае жаданне вербальнымі сродкамі ўласнай літаратуры адлюстравач жыццё ва ўсёй яе шматграннасці, разнастайнасці. Галоўны сэнс намагаўся паэта, на думку аўтара, заключаўся ў тым, каб раскрыць, засведчыць сваю індывідуальнасць, сваё наўдзіў развітае пацудзе адзінкаваасці, суб'ектнасці, унікальнасці свайго лёсу, непаўторнасць уласнага духоўнага свету.

Асабліва ўвага звернута на ролю літаратурнага канона ў эстэтычнай самаідэнтыфікацыі нацыянальнай літаратуры, у фарміраванні светапоглядных і духоўна-культурных асноў асобы. Па сведчаннях В. Максімовіча, Багдановіч шукаў адпаведнасці, якія маглі б засведчыць адзіны «каранёвы» пачатак станаўлення сусветнай духоўнай культуры. Тым самым ён падкрэсліваў ідэю духоўнага адзінства чалавечых культур і сакральных гісторыка-культурных сімвалаў, застылых ў кананічных формах. Вобразна-сімвалічнымі сродкамі, шляхам трансляцыі мастацкага канона Багдановіч «як бы спрабаваў вывесці цэласную паэтычную тыпалогію духоўнасці, радаслоную ўсёй чалавечай культуры. Вось чаму і ў самой кнізе «Вянок», дзе так моцна выяўлены кананічны пачатак, выразна праступае жаданне паэта стварыць паэтычны «канон канонаў», што здолее ў якасці выключэння ў сабе тэаўрус ўсёй культуры і замкнуць на сабе ўвесь яе сэнс, здольны бясконца ўзбагачацца новымі інтэрпрэтацыямі». Гэтае сцвярджэнне даследчыка мае несумненную канцэптuallyна-метадалогічную скіраванасць і адкрывае спраўданы сэнс уласна культуратворчасці паэта.

Слушным падаецца і тэзіс, што зварот паэта да кананічнай мастацкай формы, культурнай і гістарычнай памяці меў на мэце гарманізацыю сацыяльных адносін, папулярызаваў ідэю гуманізацыі і духоўнай салідарызаванасці, прывіваў пацудзе агульную эстэтызаваную этнакультурную аднасць, служыў сродкам духоўнай інтэграцыі і нацыянальнай кансалідацыі грамадства. Паэт міжволі прымушаў задумацца пра асновы камунікавання людзей адно з адным

і з усім чалавецтвам у межах адзінай культуры і цывілізацыйнай прасторы. З-за адсутнасці іншых форм кансалідацыйнай дзейнасці канон як уасабленне хараста і прыгажосці быў закліканы фарміраваць калектыўную свядомасць, прывіваць пацудзе агульнага эстэтызаванага этнакультурнага адзінства. Па меркаванні аўтара, літаратурны канон, які ўяўляе сабой гістарычна і культурна асвятчаны набор тэкстаў, правіл і каштоўнасцей, фарміруе калектыўную ідэнтычнасць, выступае ў якасці стратэгіі культурнай ідэнтычнасці, што, у сваю чаргу, становіцца дзейным фактарам стабільнасці культурных супольнасцей, якія маюць адзіную аснову стварэння мастацкіх артэфактаў у знакава-сімвалічных формах. Больш за тое, канон не толькі адточвае эстэтычны густ, прывівае паважлівае стаўленне да шэдэўральных узораў творчасці, але і сцвярджае неабвержнасць, абавязковасць тых прынцыпаў, якіх павінны прытрымлівацца ўсе прадстаўнікі нацыянальнай супольнасці, каб грунтоўна сцвердзіць сябе ў агульнай сацыякультурнай прасторы. Канон ва ўспрыманні паэта выступае ў якасці сродку духоўнай інтэграцыі, згуртавання, аб'яднання людзей, грамадства, культуры, цывілізацыйных матрыц. Менавіта кананічны статус паэтычных форм, якімі карыстаўся М. Багдановіч, з'яўляўся адным з дзейных механізмаў інтэрыярызацыі быццёвых агульначалавечых каштоўнасцей, спосабам крышталізацыі іх у сацыяльнай практыцы.

Грунтоўна і сістэмна прааналізаваны тэарэтыка-метадалогічныя і эстэтычныя аспекты творчасці М. Багдановіча, што і сёння маюць несумненную навуковую, літаратурную і бяграфічную каштоўнасць. Цікава і ў нечым інтрыгоўна пададзены параграф «Крытычная проза М. Багдановіча як спецыфічная мадэль мастацкага і псіхалагічнага аўтапартрэта», дзе сцвярджаецца, што «крытыка» Багдановіча становіцца свайго роду сродкам самахарактарыстыкі, самакрытыкі, красамоўным указаннем на паэтычныя збліжэнні і разыходжанні, сімпатыі і антыпатыі.

Прааналізаваўшы найбольш канцэптuallyна значны літаратурна-крытычны артыкулы, аўтар робіць слушную выснову, што эвалюцыя Багдановічэўскай крытыкі ішла ад пераадоўвання пастулатаў культурна-гістарычнай школы да засваення метадалогіі эстэтычнага літаратуразнаўства, да ўзмацнення суб'ектыўнага пачатку, што адкрывала большыя магчымасці для рэпрэзентацыі свайго ўласнага ўнутранага прынцыпу. Мае слушнасць і верагоднасць выснова, што погляд на крытыку як на самастойны жанр мастацтва, ярка выяўлены асобна, аналітычны пачатак багдановічэўскай крытычнай прозы, суб'ектыўнасць ацэнкі, інтэлектуальная заглыбленасць, нарэшце, імкненне да эстэтызацыі крытычнага жанру, слова, паняцця, уяўлення несумненна набліжае яе да вытокаў крытыкі мадэрнісцкай, асабіста ўспрынятай і засвоенай.

Манаграфія істотна папаўняе наша ўяўленне пра шматгранны талент М. Багдановіча як мастака, філосафа, крытыка і тэарэтыка літаратуры, заснавальніка нацыянальнай мастацкай традыцыі, які пакінуў яркі след у гісторыі айчынай літаратуры. Яна будзе карыснай для даследчыкаў літаратуры, выкладчыкаў, студэнтаў, навучэнцаў і ўсіх, хто цікавіцца пытаннімі развіцця нацыянальнай літаратуры, імкненца спасцігнуць мастацкія складнікі творчасці, паэтычнае майстэрства выбітнага мастака слова, паэта-эстэта.

Зоя МЕЛЬНІКАВА, доктар філалагічных навук, прафесар



Тамара КРАСНОВА-ГУСАЧЭНКА

* * *

У людзей і прыроды — пара лістападу...
О, якая ж ты шчодрая, восень, да змогі:
Цёпла-жоўтае золата —
сэрцу на радасць —
Безаглядна-бязрупатна кінуць пад ногі!

І заснуць да марозу, да сцюжы,
да граду...
І ці варта шукаць нам найлепшае долі?
Мы даўней і сягоння — адзінаму рады:
Сэрца ў сэрца пражыць
і не здрадзіць ніколі.

Белае полымя ліста

Крочыць ноч па зялёнай планеце,
За вярстою шарэе вярста.
Толькі там, у маім кабінце,
Мяне полымя кліча ліста.

Чысціні незямной шматгалосе.
Так зіхцеў бы і ў Афрыцы снег.
Аб усім, што са мной адбылося,
Ліст заве расказаць. Як на грэх,

Парушаю абеты маўчання,
І ўжо слова праз боль-запавет
Прарастае з душы апантанай,
Пальхае і просіцца ў свет.

І рука ўжо радочкі выводзіць,
Хоць маё апусцела жытло...
Ноч імгненнем кароткім сыходзіць.
Вось ён, ліст. Вось ён, верш. І святло!

Летні ранак

А цішыня званчэй звініць,
І так таёмна льюцца гукі.
Ды ноч усё-ткі не спыніць.
І асалода мне, і мукі,

Што чуд знікае неўспадзеў.
Таму й на сэрцы горка-млосна,
Бо казка чэзне паміж дрэў...
Балюча гэта. Невыносна...

Расстане месяца брыво,
Не дачакаўшыся патолі.
Паўсюль — такое хараство!
То — летні ранак. І не болей.

* * *

Я ніколі цябе не забуду,
Ну, а ты забывай, забывай.
Толькі хвілю з табою пабуду —
І памчуся ў заснежаны край.

У абдымкі сівой завірухі,
Што імкліва заснежыць мой след.
Не супыніш ні словам, ні рухам,
Нават позірк не кінеш наўслад.

І, спіной адчуваючы холад
Дзён мінулых, былых перамог,
Не пачую сталёвы твай голас
На сляпых скржываннях дарог.

Як балюча ступаю. Увішны
Крок мой слабе і тупіцца зрок.

Мо адзін толькі знае Ўсявышні,
Што зрабіла я правільны крок.

Ён адзін прамаўляе здалёку:
Пройдзе усё, і я буду лятаць,
І вясной маладой, сінявокай
Буду песні аб ішчасці складаць.

Толькі я... Я нічога не знаю,
Ад былога — дзяўчынчай бягу,
І, як свечка, у цьме дагараю,
І нічога забыць не магу.

Восень маладая

Жаўцелі — ад сонца — сукенкі асін,
Чырвоныя клёны ў нябесную сіню
Глядзелі, зялёныя згадвалі сны...
А ранкам — услалі зямлю туманы.

Нібывта фатою, накрылі абсяг —
Лагчыну, рачулку, заезджаны шлях.
Дуброва была залатой-залатой,
А восень была маладой-маладой!

Такой маладой, маладзей ад вясны,
Такой залатой, як дзіцячыя сны...

Ты прабач

Чытай маю кнігу. Мо стане тваёй?
Тут нашыя дні, што нясуцца наўскач.
У гэтых радках — маіх думак сувой,
А што не пасмела сказаць —
ты прабач.

Прабач, што й табе несалодка было,
Што здрада і слава суседзяць штоміг.
Жыццём я спасцігнула іцін святло:
Не выказаць горычы, болю за ўсіх.

Паперу, аловак бяры — і пішы,
І ў бедах-нягодах адкрыйся да дна.
Хай рвецца плаціна пакутаў душы,
І боль выцякае, і нікне віна...

Не стану шкадаваць,
што ўслед за летам
Міне раскоша восеньскіх лясоў.
Зіма адступіць, і на дрэўцы гэтым
Лісток зялёны я пабачу зноў.

* * *

Скавыш блукае нязваным гасцем,
Яму прытулку нідзе няма,
На жоўтых крылах кружыла восень,
На белых крылах ляціць зіма.

Пакінь мне, восень, на развітанне
Лісток нажоўкы, надзеі знак,
Каб дачакацца вясны вяртання
Ды не застацца ў зімовых снах.

* * *

Калі сыходзіць прэч зіма ліхая,
Я згадаю мудрэйшую з высоў:
Мінае усё, усё праходзіць зноў
І гэтым незваротнае вяртае.

Я гэта бачу там, дзе волат клён,
Узносячы да хмар сіваю крону,
Дае прытулак парастку малому
Прадбачаннем сваіх апошніх дзён.

Ўпадзе старое дрэва, каб ізноў
Узняцца маладому да нябёсаў,

Уславіўшы адзінства нашых лёсаў
У пошуме адноўленых лясоў.

* * *

Час такі — не хачу змарнаваць
Ні хвілінкі ў жыцці аніводнай.
Сёння птушкі дадому ляцяць,
Рэкі поўняцца пльвінню свабоднай.

Галасы крыгаходаў здалёк
Ад Прыдзвіння чуваць да Прыбужжя,
І смакуюць бярозавы сок,
Перажыў хто зімовую сцюжу.

Час трывожыць і ўсцешвае нас
Чарадою імклівых імгненняў.
Самы радасны ў вечнасці час —
Час вясновых надзей і памкненняў.

* * *

Я лічыў, вясна сама прачнецца,
Варта каляндар перагарнуць,
Сонейка адразу ж усміхнецца,
Ручайнікі жвава павягуць.

Я лічыў... Ды веснавей сказаў мне:
Лёгкага ніколі не чакай,
У мароз шукай з вясной спаткання,
Пасярод снягоў яе гукай.

Стамілася

А душа не ўмяічае ні гэтага
цёплага ранку,
Што напоўнены пахам чаромхі
ды свежай раллі,
Ні сіночкіх нябёс, ні ішчаслівых буслоў
на буслянцы,
А самоціцца-плача і сонцу не рада калі.

Бо стамілася проста. Для радасці сілы
замала.
Так стамляюцца жылы ад доўгай
пакутнай хады,
Так губляе надзею і зорка, што знічкаю
стала,
Так рака перасохлая марыць аб кроплі
вады.

Марнасць сэрцабіцця, а наўкол —
каралеўства падману
І лілівых усмешак халодна-пакутлівай
шчымы...
І пагляду, што цэліцца ў шэрую прорву
туману,
Не адвесці, бадай, не сагрэць,
не звясноўці нічым.

* * *

Крыху пазней — і па адным радку
Уявіш ты майго жыцця юдолю,
Як я жыла ў далёкім гарадку,
А ты шукаў няўрымсліваю Долю.
Напэўна, ішчаслівейшы за мяне
(Я так хачу!), знайшоў яе, канечне.
Няхай цябе другая прыхіне,
А я твае намеры ўсе адпрэчу
Той сілай, што не выказаць успых,
Што набліжала нашай стрэчы міг
На паўдарозе да зямнога раю...
«Крыху пазней...» — упарта
паўтараю...

Пераклад з рускай
Міколы ШАБОВІЧА



Яўген ПЯСЕЦКІ

* * *

Увесь сусвет у кропельцы расы —
Адлюстраванне сонца і аблокаў,
І кветак на траве, і дрэў высокіх,
І сцэжачкі ў далёкае далёка —
Так ёсць і так было ва ўсе часы.

У кропельцы — лясы, лугі, палі,
Якімі ты прайшоў, ці толькі марыш.
Як тую кропельку за гэты чуд аддзячыш?
Уледзіся ў яе — і ты пабачыш
Сябе на гэтай вечнае зямлі.

* * *

Колер восені — жоўты.
Ён — колер расстання.
Дзякуй, лета, за ўсё,
што было ды прайшло.
Адляцелі чароды ў асеннім тумане.
Апусцела вясёлага птаха жытло.

І хоць сіплыя колеры восені познай,
Іных фарбаў у далечы сумнай няма —
Заўтра гэты ўзлескі, дубровы і пожні
Першым снегам, як сон, размалюе зіма.

* * *

Куды ты паляціш, нажоўкы ліст?
Мо ў далеч, у чыжынскі цёплы вырай,
Ці застанешся на старонцы мілай,
Каб слухаць уначы завеі світ.



Фота: Кастусь Дробава

Там, дзе першы ліст вясну святкуе,
Халадам яго не аддавай,
Барані галінку маладую,
Лёгкага ніколі не чакай.

* * *

Не прыпыняйце белых аблокаў
І не пытайцеся, як ім жывецца.
Ў небе высокім, шляхам далёкім
Хай ім пльвецца, вольна пльвецца.

Сонейка, як залатую манетку,
Ветрык за твая аблокі схавае,
Не прыпыняйце вольнага ветру —
Дзе ён жадае, там і лятае.

Не прыпыняйце помаху крылаў,
Лёт павуцінкі не прыпыняйце,
Што нам нябёсы й зямля падарылі
Не прыпыняйце, не выракайце.

* * *

Ты блукаеш па сусвеце
Ды знікаеш сярод зорак.
Дзе твая радзіма, вецер,
Хто твай сябра, хто твай вораг?

Каго лашчыш, каго страшыш,
Што табе у стоме сніцца,
Пад чым акенцам марыш
У адхланні прыпыніцца?

У якіх багоў ты верыш —
Я пра ўсё хачу дазнацца.
Але ў полі маім неруш,
І няма ў каго спытацца.

* * *

Тут мільярды планет спалі
у зорных туманах
І мільярды стагоддзяў ішлі след у след.
Так бы ўсё засталася, але нечакана
На Зямлі з-пад снягоў узыйшоў
першацвет.

З тых часоў незабыўных на нашай
планеце
Міраточыць па вёснах бярозавы сок,
Уваскрасае жыццё ў маладым першацвете,
Прад святлом велікодным
разыходзіцца змрок.

ЗЭКавычкі-9

Кароткія былі



Анатолий ЗЭКАЎ

Пралетарская — ад слова «пралятаць»?

Вуліцу Крывічы ў маёй роднай вёсцы Пагатаўка на Будакашалёўшчыне, дзе я правёў свае дзіцячыя і школьныя гады, куды наведваюся ў бацькоўскую хату і цяпер, у 70-я гады мінулага стагоддзя перайменавалі ў Пралетарскую. Многія яе жыхары-старажылы па першым часе нават не ведалі, што гэтае нянаснае слова азначае.

Запытаў у васьмідзесяцігадовага старога.

— А хто яго ведае, чаму так. Можна, што калі пралятаў над нашай вуліцай. Чкалаў ці яшчэ нехта, — так расшыфраваў мудрагелістую назву дзед.

Бацька-школьнік

Быў час, калі на самым высокім узроўні прынялі рашэнне аб пагалоўнай васьмігадовай адукацыі. У школьнікі запісалі ўсіх, хто яе меў. Безумоўна ж, гэта былі нашы бацькі, дзеці вайны.

Трапіў у гэты спіс і мой непісьменны бацька. Як законапааслухмяны грамадзянін, ён, безумоўна, не мог не падпарадкавацца загаду і пайшоў у вярочную школу. Атрымаў падручнікі, завёў шшыткі. Але якая вучоба, калі ўжо дзеці — школьнікі ды гаспадарка з садама-агародам на шэсцьдзесят сотак?! Хатнія пісьмовыя заданні за бацьку выконваў я.

Але доўжылася гэта нядоўга. Неўзабаве бацька, як, зрэшты, і іншыя вучні-вячэрнікі, перастаў хадзіць у школу, сказаўшы на гэта: «Сталарыць я магу і без матэматыкі».

Так і застаўся ён векаваць са сваімі чатырма класамі. Праўда, хто ведае, можа, дзе ў справязачы і напісалі, што скончыў васьм...

Сам бацюшка перахрысціў

Неяк прысутнічаў на афіцыйным мерапрыемстве ў Буда-Кашалёве. Скончылася яно, глянуў на гадзіннік, а да электрычкі на маю Патапаўку яшчэ дзве з паловай гадзіны. Стаю, нікуды не спяшаюся, разглядаю ды вітаюся з удзельнікамі пасяджэння, якія адзін за адным выходзяць з залы, многія з іх мне добра знаёмыя, бо сустракаемца ж не ўпершыню.

І раптам, збочыўшы, да мяне падыходзіць айцец Сергій, настаіцель мясцовай царквы.

— Як дадому будзеш дабірацца? — цікавіцца.

— Электрычкай, да якой, праўда, дзве з паловай гадзіны, — адказаваў.

— Дык давай завязу, — прапануе айцец Сергій.

Пад'язджаем да хаты, а там на лавачцы сядзіць бацька. Святар выйшаў разам са мной. Абняў і перахрысціў бацьку. Потым той часта ўспамінаў гэты эпізод і за кожным разам казаў:

— Жыць буду доўга, мяне ж сам бацюшка перахрысціў.

Пражыў бацька дзевяноста тры з паловай гады.

Дзедаў шчупак

Дзед Грышка працаваў у саўгасе конюхам. Ідучы з дому на канюшню, па дарозе звычайна заходзіў да нас. Ведаў, што маці налье яму самагонкі. Яна і налівала. Шклянку (чаркамі ў вёсцы не пілі). І не болей.

— Вось будзеш ісці з працы, — казала, як бы спраўдваючыся, — тады яшчэ налью. А пакуль хопіць.

Дзед садзіўся на ганку, насыпаў у адарваныя з газеты шматок тытунь, скручваю папяросу і, як нам здавалася, апетытна пыхкаў самасадам. Я ўсаджваўся побач, бо ведаў, што ў яго для мяне заўсёды была ў кішэні пяцікапечная манета. І не памыляўся.

А аднойчы на пачатку зімы дзед прынёс нам ладнага шчупака. Восенню зачасцілі дажджы, вада так разлілася, што затопіла луг, а калі ўзялася на марозе лядком, шчупак апынуўся ў яміне, з якой не здолеў выбрацца. Вось дзед яго там і прыхапіў.

Маці наліла вады ў глыбокую балею і запустіла туды рыбіну. Як пыхкаўся ў ёй шчупак, аж пырскі разляталіся па падлозе! Во ўжо было нам з сястрой радасці! Ды толькі на адзін дзень. Бо наступнай раніцай ужо балеі не было, а шчупак наш, засмажаны, ляжаў на сталі на талерцы. Зарумзаныя, мы не сталі яго есці, хоць слінкі і цяклі...

Незнаёмка са Жлобіна

Цягнік Мінск — Гомель перад прыпынкам у Жлобіне рухаўся са спазненнем хвілін на дзесяць. А там я, каб даехаць да сваёй Патапаўкі, павінен перасесці на электрычку, да адпраўлення якой пры такім раскладзе заставалася хвілін сем. А яшчэ ж і білет трэба ўзяць.

Стаю ў тамбуры, хвалююся, разпораз на гадзіннік пазіраю. Здаду — маладзенькая дзяўчына, пэўна, студэнтка.

— Вы, мабыць, некуды спазняецеся? — пытае.

Тлумачу сітуацыю.

— А вы не хвалойцеся, — супакойвае. — Бяжыце на свой цягнік, а я хуценька па білет адскачу. Стойце ў тамбуры апошняга вагона. Паспею — прынясу. А не паспею, то растлумачце ўсё як ёсць кантралёру. Думаю, павінен зразумець, усе ж мы людзі.

Паспепа. Толькі падала білет, як дзверы зачыніліся, і цягнік крануўся. Я нават не запытаў ні яе імя, ні нумар тэлефона. За свае ж грошы набыла білет, халі яны і невялікія.

А так хацелася б знайсці тую незнаёмку са Жлобіна. Ды наўрад ці яна працытае гэтую быль і адгукнецца.

Дзесяць вёдраў у адным

Ну і жартаўнік жа гэты Фёдаравіч! Яшчэ той выдумшчык. Часам такое адмочыць, што, як кажуць у народзе, хоць стой, хоць падай. На свяце вёскі, напрыклад, прама на клумбе ва ўсіх на вачах нараваў букет кветак, падняўся на імправізаваную сцэну на школьным ганку і ўручыў спявачы.

А неяк, даведаўшыся, што я прыехаў у Патапаўку, зайшоў у хату і яшчэ з парога запытаў:

— Хадзіў у грыбы?

— Не. Ды і кажуць, што ў большасці сваёй яны чарвівыя. Не дзіва ж, такая гарачыня ўвесь ліпень стаяла, — адказаваў.

— Нікога не слухай, хлусяць. Я вунь дзесяць вёдраў белых набіраў. Маладзенькія, крамяныя, адзін у адзін, — хваліцца Фёдаравіч.

— За колькі дзён?

— Як за колькі? За дзень!

— І колькі ж разоў ты хадзіў у лес?

— Адзін.

— Ты ездзіў на чым?

— Ды не, пешкі хадзіў.

— Што за глуштва. Ці ж можна прынесці дзесяць вёдраў за адзін раз?

— А яны ў мяне ўсе ў адно вядро ўмясціліся, — адказвае Фёдаравіч і рагоча ад самым прыдуманай байкі.

Зрэшты, завуць яго Валодзя, але ўсе паважліва велічаюць па бацьку — Фёдаравіч.

«Свежы струмень»

У рэдакцыю раённай газеты прыехаў на практыку студэнт журфака БДУ. І адразу гучнагалосна заявіў: «Я хачу ўнесці ў ваша правінцыйнае жыццё свежы струмень». Паўтараў гэта без дай прычыны па некалькі разоў на дзень. Уласна ж нічым сябе «свежаструменнік» не правяў. З'ездзіў у дзве камандзіроўкі, наведваў дзве вёскі, напісаў дзве шараговыя заметкі, якія можна было б здабыць і па тэлефоне, што і рабілі супрацоўнікі рэдакцыі. І, тым не менш, працягваў паўтараць ужо ўсім абрыдае пра «свежы струмень».

Паўтарыў гэта і ў застоллі ў друкарні, якая знаходзілася ў тым жа двухпавярховым будынку, што і рэдакцыя, толькі на першым паверсе. Менавіта сюды, прыхапіўшы парачку пляшак гарэлкі, забягалі да дзяўчат-друкарак напрыканцы працоўнага дня журналісты газеты. Дзяўчаты, прывыкшы да іх выпіўкі, выстаўлялі тым часам закуску з прынесенай з дому саленняў і такім чынам і самі далучаліся да застолля.

І вось, калі ўжо добра выпілі і разгаманіліся, неўгамонны практыкант паспрабаваў выдаць сваю фразу, што ўжо набыла ўсім аскоміну. Але закончыць яе не паспеў. З-за стала насупраць раптам падняўся высокі і плячысты загадчык аддзела пісьмаў, прыгнуў яго пад нахі перад сабой і выкінуў праз адчыненае акно — было лета і ва ўсю прыпякала сонца.

— Няхай хлопца там паструменіць, на газоне, — сказаў, сядячы на сваёй ранейшае месца.

У астатнія дні практыкі ганарлівы студэнт больш не заікаўся ні пра які «струмень».

Каму лягчэй паміраць?

Падчас пандэміі на ковід адны толькі і размовы пра яго — і пры сустрэчы, і па тэлефоне.

Вось тэлефануе мой даўні сябар, пытае, ці зрабіў я вакцынацыю. І, не чакаючы майго адказу, паведамляе:

— Я зрабіў. Знаёмы доктар параіў.

— І якія перавагі ў цябе перад тымі, хто не зрабіў, ён хоць сказаў? — цікаўлюся.

— А як жа! Сказаў, што лягчэй паміраць буду...

Каму — на здароўе, а каму — на шкоду

Студэнтамі ўвесь верасень працавалі на бульбе — дапамгалі калгасу ўбіраць яе. Жылі і сталавалі ў вясковых хатах, пераважна ў адзіночых жанчын

сталлага ўзросту. Каб тыя гатавалі нам ежу, ім у гаспадарцы выпісвалі мяса і агародніну.

Неяк напрыканцы тыдня пад выхадныя мы ўзялі ў мясцовай краме віна, гаспадыня накрыва на стол. Паклікалі і яе, налілі шклянку.

— Хадзі, бабуля, выпі з намі, — прапанавалі.

— Вой, хлопчыкі, потым у галаве закружыць, — аднекнулася жанчына.

— Ну, за наша здароўе, — не адставалі мы.

— Ага, за ваша выпіў, а сваё пасаджу, — адпарывала.

І ўсё ж выпіла. Бо як не выпіць за наша здароўе. Няхай і на школу свайму.

Прафілактычнае лячэнне

— Я не ўжываю ніякіх лекаў, — распавядаў пенсіянер Мікіта. — Нават калі і невывносна не мац прылісне. У тых жа леках, як пішуць, столькі пабочных эфектаў. Нават да лятальнага. Дык навошта мне трукціў арганізм? Лячуся гарэлкай. Нават калі здаровы. Для прафілактыкі: па пяцьдзесят грамаў раніцай, у абед і вечарам. Яшчэ, праўда, сто на сон. Самы надзейны сродак, скажу вам. Так што, калі і памру, то ад гарэлкі, а не ад лекаў з пабочнымі эфектамі.

Па-даросламу

Размаўляю з суседскім хлопцам, першакурснікам каледжа. Распытаю пра вучобу. А потым цікаўлюся:

— А дзяўчынка ў цябе хоць ёсць?

— Ёсць, — адказвае.

— Ну, і як вы праводзіце час? Ходзіце ў кіно, на дыскатку?

— Ды што вы, — усміхаецца хлопца. — У нас з ёй усё па-даросламу.

На лыжах — летам

Маёй пяцігадовай пляменніцы Ларысе на дзень нараджэння падарылі лыжы. Была яказ зіма, і дзяўчынка адразу пабегла катацца.

Не прайшло і дваццаці хвілін, як вярнулася ў дом.

— Чаму так хутка? — пацікавіўся тата. — Ужо накаталася?

— Ды не, — адказала дзяўчынка. — Проста на двары холадна. Я лепш буду катацца летам.

Ад чаго больш святла?

Дапазна сядзеў за кам'ютарам. Перад сном выйшаў у двор. На вулічным слупе цьмяна гарыць ліхтар, а на небе ярка свеціць поўня. Я так і не зразумеў, ад чаго тут болей святла: ад ліхтара ці ад поўні?

Каб бачыла...

Маці не адзін год хварэла. Не хадзіла, але і не ляжала. Абкладзе яе бацька на ноч падушкі, так не кладуцься і сядзела на канане. Усё баялася памерці, калі прыляжа. А так нібыта адчуе, як смерць прыйдзе. Можна, яшчэ паспее сказаць што перад гэтым.

Нам, зрэшты, наказала, каб пахавалі яе на могілках каля самай агароджы, каля шасейнай дарогі, якая з чыгунчаны станцыі вядзе ў вёску: маўляў, каб бачыла, калі мы, дзеці, унукі ды праўнукі, будзем прыязджаць дахаты.

Што ж, стараемца часцей прыязджаць. Каб не прымушваць маці доўга чакаць, углядаючыся ў дарогу.

Іванавы жураўлі

Запамятаваў, хто канкрэтна гэта акцэраў. Сутнасць жа зводзіцца да наступнага. Калі хто-небудзь з дзяцей слынных майстроў пайшоў яго шляхам, то асаблівае задавальненне атрымаеш не тады, калі кажучы, што гэта сын ці дачка такога. Куды прыемней чуюць, што гэта бацька, а пасля гучыць імя сына ці дачкі, якія дасягнулі куды большага, чым ты сам, поспеху.

Не ведаю, ці чужо падобнае выказванне Янка Тулупаў, аднак, не сумняваюся, ён радаваўся поспеху, якога дасягнула ў літаратуры яго дачка Нэла Тулупава. Наўрад ці засмучаўся з таго, што сам дасягнуў значна менш, чым яна. Сумленне не дазваляла. А яшчэ было тое, пра што дакладна сказаў паэт Аляксей Русецкі: «Калі вершыць выслёў, што паэзія — лёс чалавека, дык гэты лёс няласкава абшоўся з аўтарамі, чые вершы аб'яднаны вокадак гэтага кнігі».

Згадана Алясей Сцяпанавіч напісаў у прадмове «Слова роздуму», якой адкрываецца зборнік паэзіі «У паходзе», што выйшаў у выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў 1985 годзе. У ім прадстаўлены не толькі Янка Тулупаў, але і Павел Сушко, Мікола Сабалеўскі, Рыгор Родчанка. Таксама з «няласкавым лёсам», бо, на жаль, поўнаасцю не раскрылі свой талент.

Янка Тулупаў нарадзіўся 31 лістапада 1912 года ў вёсцы Капань (сёння гэта Рэчыцкі раён), з якой назавіўся звязавы свой лёс. Выключэннем былі гады вучобы і Вялікая Айчынная вайна. Закончыўшы школу ў роднай вёсцы, вучыўся на рабфаку ў Рэчыцы, пасля на літаратурных курсах пры Магілёўскім педагагічным інстытуце. У 19 гадоў стаў настаўнікам беларускай мовы і літаратуры. За год да вайны прызначылі загадчыкам Рэчыцкага раённага аддзела адукацыі.

Калі напалі фашысцкія захопнікі, у дзеючай арміі быў нядоўга. Накіравалі на дыверсійныя курсы, пасля заканчэння якіх трапіў у тыл, на родную Гомельшчыну. Змагаўся ў партызанскім атрадзе «Бывалыя», прадоўжыў барацьбу з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў арміі.

Дэмабілізаваўшыся, вярнуўся на радзіму. Скончыў Віцебскі педагагічны інстытут і зноў вярнуўся да педагагічнай працы. Настаўнічаў да 1973 года, калі пайшоў на пенсію. Не толькі пісаў вершы, з якімі ўпершыню выступіў у 18 гадоў, але быў і актыўным сельсарам. Захапляўся фальклорам. Любоў да вуснай паэтычнай творчасці прывіў іншым.

Жывучы ў вёсцы, сябе правінцыялам не адчуваў. Яго хата была апырышчам для тых, хто, як і сам Іван Савельевіч, любіў родную мову, культуру. Да яго часта прызджалі госці з Мінска, Гомеля, гэтаксама, як і сам ён, улюбёныя ва ўсё беларускае. На гэтых сустрэчах не толькі абмяркоўваліся надзённыя пытанні — гучалі і вершы. Канешне ж, і самога гаспадара. І напісаны раней, і тыя, што друкаваліся ў рэчыцкай газеце «Дняпровец», «Гомельскай праўдзе», іншых выданнях.

Праблематыка іх была розная, але ў многіх нязменна прысутнічала перажытае. Тое, чаму былі не толькі сведкамі, а ўдзельнікамі. Гэтыя матывы былі асабліва блізкімі і яму самому, і яго сябрам. Адчувалі сябе тымі юнакамі, якія ішлі ў бой за свабоду роднай Беларусі, усяго Савецкага Саюза. Як у вершы «Салдаты»:

*Даўно пагоны з гімнасіэрака зняты,
На партызанскіх бліндажах — муро.
А мы салдаты. Мы з табой салдаты.
Наш ранак пачынаецца з прывога.*

*Бывае, пражыўшы радкі ў газеце,
І цэлы дзень нібыта сам не свой.
А на зямлі быў сонцаквецень,
Буяе май, прасолены крывей...*

Застаўшыся адзін, як і кожны, хто нямаў пражыў, часта вяртаўся ў гады маладосці. Не толькі жыццёвай, але і творчай, калі так хацелася пра ўсё, што агуляе цябе, выказаць вершам. У яго падборцы, прадстаўленай у кнізе «У паходзе», змешчаны шмат якія творы таго часу. Чытаеш іх, і яны сваімі матывамі шмат у чым блізкія напісанаму аўтарамі, якія тады ўваходзілі ў літаратуру. Але Янку Тулупава, як і іншым, не адмовіш у шчырасці, неспрэчнасці.

Нямала ў Янкі Тулупава і вершаў, прысвечаных роднай прыродзе. Найбольш цікавыя тыя, у якіх чалавек з'яўляецца часцінкай яе. Як у «Васільках», дзе лірычны герой прыгадвае гады юнацтва, і гэтая паяднанасць з колішнім не проста выклікае радасць, а робіць жыццё і ў сталым узросце вартым захаплення:

*Таго дня ніколі не забыцца.
Не нагасне маладосць у нас.
Помніш, васількі збіралі ў жыцце?
Гэта ты наш самы зорны час.*

*Месяці прытаміўся следам крочыць,
Нібы васількі, сінелі вочы.*

*Адціталі шпарка дні за днямі.
Беглі зімы лютыя за намі.
А ты ўсё такая ж, я — такі?..
Вочы ўнучкі, быццам васількі.*

Адзін з найлепшых вершаў Івана Савельевіча «Іванавы жураўлі». У ім удала абыграў сваё ўласнае імя і назву птушкі, якая стала асабліва вядомай пасля таго,



Янка Тулупаў.

як кампазітар Ян Фрэнкель напісаў на вершы Расула Гамзатава (пераклад на рускую мову Навума Грэбнева) песню «Жураўлі». Яна, як вядома, з'явілася ў 1968—1969 гадах. Твор жа Янкі Тулупава датаваны 1982 годам. Іван Савельевіч, здаецца, нідзё не прызнаваўся, чаму напісаў яе. Аднак, думаецца, без унутранага ўспаміну гэтай песні не абшлось. «Сутучнасць» так і праступае між радкоў:

*Лістота барвовай асіны
Зноў падпаліла ставок.
У небе — высокімі і сінім —
Крывіць малады журавок.*

*Уверсе — клін яго выраю,
Унізе — куток зямлі,
Дзе крылы ў жураўліка выраслі
І ў неба яго ўзнялі.*

*Не бойся, жураўлік мілы,
Няздоў я сваё зберажу.
Мае ж прастэрэны крылы,
Дагнаць цябе не змагу.*

Ён птушак любіў. Не менш любіў людзей. Толькі і ў страшным сне падумаць не мог, што смерць напаткае ад таго, каго прыгалубіў, бацькам стаў.

Ганна ІВАНЕЙ

Праз прызму неарамантызму

Вацлаў Ластоўскі вядомы як мудры грамадскі дзеяч, дапытлівы навуковец, прафесійны літаратуразнавец і адораны пісьменнік. Сярод спецыфічных рыс яго навуковай і творчай дзейнасці варта назваць аўтарскую скіраванасць да гістарычнай праўды і народнай творчасці, зварот да «вечных вобразаў» і адметных сімвалаў у адзінстве антрапацэнтрчна-нага і касмацэнтрчнага падыходаў, а таксама мнагапланаванае асвятленне нацыянальных культурна-грамадскіх падзей праз прызму неарамантызму.

Праяўленне дабрачыннасці і самавыхаванне выяўляюць сутнасць пазіцыі беларускага філалага, яго падыход да індыўідуальнай творчасці, мастацтва і культуры. Гуманізм, у сваю чаргу, выступае ў грамадскай, палітычнай, навуковай, літаратурнай дзейнасці В. Ластоўскага ў якасці ідэяна-сэнсавай дамінанты, ключавага фактара ў эвалюцыйным соціуму. У працах аўтара гучыць заклік да кожнага беларуса — адчуць уласную прыналежнасць да свайго народа і ўвасобіць уласцівае калектыўнае падсвядомага ў прадметна-рэчывым свеце. Айчыныя даследчы пераконвае нас у тым, што «...кожны грамадзянін мае права сказаць — я беларус, я частка народа — і, карыстаючыся гэтым правам, я, ніжэй падпісаны, прылюдна на ўвесь край крычу: <...> ў маёй душы ёсць яшчэ шмат красы, перад маімі вачамі скрозь красу, жыццё, сонца, песні і бізмернае багацце відаў. Я хачу мець усё гэта,

ператворанае ў спектры калектыўнай нашай душы — у слова нашых паэтаў-праарокаў» (з працы «Спачвайце доўг»).

Трэба адзначыць, што літаратуразнавец цікавіўся не толькі этнагенезам, народным доўліствам, але і антрапалагіяй, антрапалагічнай лінгвістыкай, міфалогіяй. Даследчыку айчына-нага фальклору была цікавая і тэма абраднасці ў беларускай культуры, якая асэнсоўвалася ім у рэчышчы славянскіх міфалагічных уяўленняў пра свет і тых істот, што засяляюць яго (лешы Дабраход, Ціхень, Мокіш і інш.).

Дзякуючы шырокаму круглагу В. Ластоўскі змог высока ацаніць навуковыя дасягненні айчынай фалькларыстыкі (праца «Да шукання крыніц народнай творчасці»), а ў сваёй крытычнай дзейнасці звярнуўся да перахварчання культурнай дзейнасці. Ён вызначыў сутнасць прывязчэнняў — «малых» вершаў, якія перадаюць уяўленне беларусаў пра народную



Вацлаў Ластоўскі.

творчасць. Даследчык літаратуры сумысліў згадваў той час, калі была шырока распаўсюджана байка. Прынамсі, гутарковая форма раскрыцця думкі і сам аповед былі распаўсюджаны ў канцы XIX — пачатку XX стст.

Гумар і сатыра, відавочныя ў байцы, проціпастаўляліся творам духоўнай літаратуры. Так, пры аналізе мастацкіх твораў В. Ластоўскі выкарыстоўваў развагі пра звычайны надзённы з'явы — у гумарыстычным ключы, перадаваў народныя ўяўленні пра найлепшы час для

развіцця духоўнай і свецкай літаратур. Верагодна, вясковыя гутарнікі ў ранейшыя часы былі найлепшымі носьбітамі і выразнікамі творчых схільнасцей і настройаў народа. Крытык, у сваю чаргу, дэталёва і падрабязна разгледзеў тэму песеннасці жанраў у літаратуры.

В. Ластоўскі сцвярджаў думку, згодна з якой хрысціянская ідэя аб братэрскім адзінстве народаў служыць крыніцай дазбыні і асветы для інтэрнацыянальнага грамадства. З гэтай прычыны філалагу было ў поўнай меры зразумела агульначалавечыя памкненне да дасягнення вышэйняй у мастацкай творчасці, якая рухае прагрэсам.

Тэацэнтрчынае прасторава-часовае асяроддзе, характэрнае для беларусаў, заўсёды было прадметам дыскусій вучоных. Варта падкрэсліць, што ў рабце «Якога мы роду-племени» В. Ластоўскі актуалізаваў інфармацыйнае абмежа рассялення беларускага народа, падкрэсліў ролю святых Кірылы і Мяфодзія ў справе пашырэння асноў хрысціянскага веравызнання. Асабліва ўвага ў працы адзведзена беларускім плямёнам — дрыгвічам (так у тэкстах — Т. М.), крывічам, радзімічам. Дадзена праца гісторыка-этнаграфічнага характара выяўляе сутнасць спадчыных і набытых у працэсе эвалюцыі

нацыянальных асаблівасцей характара беларуса.

В. Ластоўскі адстойваў права беларускага народа на ўласны шлях і асэнсоўваў ролю сваёй роднай літаратуры ў кантэксце сусветнай (праца «Па сваім шляху!>). Акрамя таго, ён на высокім узроўні разбіраўся ў этнаамічных, тэанімічных і тапанімічных назвах. Аўтар артыкула «Аб назвах «Крывія» і «Беларусь»» скрупулёзна вывучаў назвы народаў і плямён.

Філалаг лічыў, што культурныя працэсы на Беларусі цесна звязаны з камунікатыўнымі навыкамі, досведам этычнай, гнасеалагічнай, рэлігійнай скіраванасці тых вялікіх сацыяльных груп, якія ў памкненні да аб'яднання беларускіх асобнасцей імкнуцца выявіць уласную ментальнасць. Л. Доўнар тлумачыць сутнасць гэтага паняцця як «гарманічнае адзінства чалавечай асобы і народа, грамадзяніна і нацыі».

Нездарма ў артыкуле «Нацыянальнае пытанне» В. Ластоўскі перадаў уласнае разуменне таго, як этналогія і этнаграфія тлумачыць прычыны расавай нянавісці. Даследчык падкрэсліў, што духоўная і матэрыяльная культура з'яўляецца крыніцай багацця пэўнага народа, а культурны рух служыць асновай духоўнай эвалюцыі.

Таццяна МАЦЮХІНА

Дагестанскія матывы

У 2019 годзе ў Мінску пабачыў свет зборнік паэзіі народаў Расіі «Карэнні сілу берагуць». Укладальнікам і перакладчыкам выступіў вядомы паэт Віктар Шніп, галоўны рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура», галоўны рэдактар часопіса «Польмя». Пад адной вокладкай кнігі, якая прадоўжыла міжвыдавецкую серыю «Сябрына: паэзія народаў Расіі», былі прадстаўлены творы паэтаў Башкартастана, Кабардзіна-Балкары, Калмыкіі, Марый Эл, Татарстана, Чачні, Чувашы. І яшчэ — Дагестана...

...Мову, якую даў Бог, прадкі даверылі нам. Той, хто яе не збярго — роўны заёртым рублям. Раем, які не міне, мова мне ёсць, як была. Свет без яе оля мяне — багны гнілая імгла. Мова Агульская, мы маем з табою вагу, маем з табою дамы... Буду служыць, як магу!.. (Шаміль Лутаў «Агульская мова»).

Віктар Шніп у «дагестанскі раздзел» зборніка выбраў творы Амінат Абдулманпавай, Анварбека Култаева, Сувайнат Кюрбекавай, Шаміля Лутава, Міясат Муслімавай, Баху-Меседу Расулавай, якія прадстаўляюць даргінскую, нагайскую, табасаранскую, агульскую, лакскую, аварскую нацыянальныя паэзіі. Гэты факт чатырохгадовай даўнасці чарговы раз засведчыў прывязанасць сённяшніх беларускіх перакладчыкаў да літаратуры народаў Дагестана.

Лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі Міхась Пазнякоў пераклаў на беларускую мову грунтоўную паэтычную кнігу народнага паэта Дагестана Магамеда Ахмедава «Горная ліра». Разам сабраны пераўвасобленні болей як 300 (!) твораў таленавітага майстра.

Алах мой Дагестан стварыў,
Даў мне ў жыцці любоў і сілу.
Усё, чым ічодр адарыў,
З сабой не забяру ў магілу.

Ён даў мне ўсё. Ні ад чаго
Не меў я права адмаўляцца.
І з ласкі велічнай Яю
Я ў гэты свет прыйшоў аварцам.

Калі надыйдзе час — памру.
Любоў, краіну і папаху
Даверу сыну я свайму,
Бо сын належыць мой Алаху.
(«Вышэйшая ласка»)

Перакладаў Міхась Паўлавіч і вершы легендарнай паэтычнай зоркі Дагестана, Расіі, усёй постсавецкай прасторы Расула Гамзатава. Прапагандыст аварскай паэзіі Міхась Пазнякоў двойчы пабы-



Фота з сайта souzpisatel.ru

Анварбек Култаев.

ваў у Дагестане, прыняў удзел у міжнародным літаратурным фестывалі «Белыя жураўлі».

Шмат зроблена ў справе прадстаўлення дагестанскай паэзіі на мове Купалы і Коласа маладым перакладчыкам Рагнедам Малахоўскім. Яшчэ ў снежні 2014 года газета «Літаратура і мастацтва» надрукавала пераўвасобленныя ім вершы нагайскіх паэтаў Саркынбая Крымлы, Ажы-Мала Нагмана Улы, Шал-Кііза Ціленшы Улы, Асана Кайгылы. Відаць, такая прадстаўнічая публікацыя нагайскай паэзіі здзейснена ўпершыню ў беларускім прыгожым пісьменстве.

Дагестанская паэзія ў апошняй гады — часты гошч на старонках літаратурна-мастацкай перыёдыкі нашай краіны.

Шмат сіл, намаганняў да арганізацыі беларуска-дагестанскіх літаратурных сувязей прыклаў дырэктар грамадскай арганізацыі «Каўказскі дом перакладу», мастацкі рэдактар Выдавецкага дома «Дагестан», галоўны бібліятэкар Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Дагестан імя Расула Гамзатава Марат Гаджыеў. Ён неаднаразова наведваўся ў Беларусь. У адзін са сваіх візітаў у Мінск перадаў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі вялікую калекцыю кніг, якія выйшлі ў дагестанскіх кніжных выдавецтвах. Менавіта Марат Гаджыеў паспрыяў пашырэнню зместу кнігі «Францыск Скарына на мовах народаў свету», на старонках якой размешчаны пераклады ўрыўка з прадмовы беларускага першадрукара да кнігі «Юдзіф» на кумыкскую, лакскую, лезгінскую, нагайскую, рутульскую, табасаранскую, тацкую, цахурскую мовы.

«Маладосць» у жнівеньскім за 2018 год нумары надрукавала паэму Анварбека Култаева «Размова з Нагайстанам» у перакладзе лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Міколы Мятліцкага. Урадженец паселішча Кунбатар Нагайскага раёна, Анварбек Уцеевіч — аўтар болей як дваццаці кніг на рускай і нагайскай мовах. Сёння — кіраўнік нагайскай секцыі Саюза пісьменнікаў Дагестана, народны паэт Дагестана (першы ў гісторыі нагайскай нацыянальнай літаратуры!). Анварбек Култаев у сваю чаргу пераклаў на нагайскую мову вершы класікаў беларускай паэзіі Янкі Купалы, Якуба Коласа, Аркадыя Куляшова, іншых беларускіх мастакоў слова, а яшчэ наш нагайскі сябра — аўтар верша «Янку Купалу і Петрусю Броўку». Дарэчы, апаўднёна Анварбека Култаева «Лекі», адрасаванае юным чытачам, надрукавана ў «Вясёлцы» і газеце «Зорька» ў перакладзе на беларускую мову. З паэмы Анварбека Култаева «Размова з Нагайстанам» у перакладзе Міколы Мятліцкага:

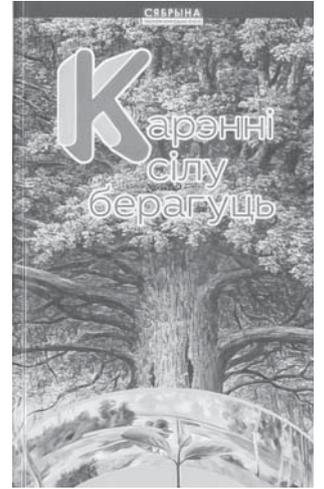
— Я — Нагай!
Тваix продкаў зямля...
Як жа мне не самоціцца днямі,
Калі пуста і суха ў палях —
Параслі, дзе ні глянё, палынамі.
Чым жа мне боль у сэрцы суняць.
Калі там, дзе век пасвіўся статак,
Ні авечкі цяпер, ні каня;
Безваротна людскі знік дастатак.
Я — Нагай!
Тваix продкаў ачаг...
Зберагчы мой агонь не меў сілы.
Быццам вораг, што зла табе праг,
Тут прайшоў, пазатоптваў магілы.
Я цяпер — саланчак, пагледзі,
Жні, што сцяў, рукамі сваімі.
Дам параду табе: — Ты сьдзі
Са сваімі пажыткамі ўсімі.
Ашукаць сваё іччасце сумей
У краях, дзе і сонца больш свеціць.
Адказаў я: — Нагайцу радней
Не знайсці, як край гэты. На свеце...

Шмат сіл, намаганняў да арганізацыі беларуска-дагестанскіх літаратурных сувязей прыклаў дырэктар грамадскай арганізацыі «Каўказскі дом перакладу», мастацкі рэдактар Выдавецкага дома «Дагестан», галоўны бібліятэкар Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Дагестан імя Расула Гамзатава Марат Гаджыеў. Ён неаднаразова наведваўся ў Беларусь. У адзін са сваіх візітаў у Мінск перадаў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі вялікую калекцыю кніг, якія выйшлі ў дагестанскіх кніжных выдавецтвах. Менавіта Марат Гаджыеў паспрыяў пашырэнню зместу кнігі «Францыск Скарына на мовах народаў свету», на старонках якой размешчаны пераклады ўрыўка з прадмовы беларускага першадрукара да кнігі «Юдзіф» на кумыкскую, лакскую, лезгінскую, нагайскую, рутульскую, табасаранскую, тацкую, цахурскую мовы. А здзейснілі гэтыя пераўвасобленні Шэйіт-Ханум Алішава, Сутуру Увайсаў, Зульфікар Кафлану, Анварбек Култаев, Фаціма Ібрагімава, Фіруза Султанава, Мая Матагава, Валле Гамзаев... А Сувайнат Кюрбекава, з якой беларусаў таксама пазнаёміў Марат Гаджыеў, яшчэ пераклала на родную табасаранскую мову «Санеты» Янкі Купалы. Кніга, між іншым, пабачыла свет у Мінску і ў зборніку ўвайшлі пераклады легендарнага купалаўскага цыкла на 17(!) моў народаў свету.



Дагестанскую паэзію ў Беларусі даволі часта друкуюць і па-руску, у прыватнасці, на старонках альманаха «Созвучие», шэсць выпускаў якога ўжо пабачылі свет у «Мастацкай літаратуры» і ў «Звяздзе». Размова — пра вершы і паэмы Анварбека Култаева, Міясат Муслімавай, Сувайнат Срафілавай (Кюрбекавай), якія былі надрукаваны ў выпуску 2023 года. А ў выпуску 2021 года была змешчана вялікая падборка вершаў даргінскай паэтыцы, народнага паэта Дагестана Амінат Абдулманпавай (усе дзевяць твораў пераклаў на рускую мову Юрый Шчарбакоў). Даргінскую паэзію ў гэтым жа гадыку прадставіў і Расул Багамедаў, вершы

якога пераклаў таксама Юрый Шчарбакоў. Ён жа, кіраўнік Астраханскай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Расіі, — і перакладчык на рускую мову паэтычнай падборкі табасаранскага паэта Хаджы-Мурата Таібава.



...Выдадзена па-беларуску ў пачатку 1970-х кніга паэзіі Расула Гамзатава мела назву «Высокія зоркі». Нацыянальны літаратуры Дагестана — быць зоркі, што найболей ярка мільгаць на небасхіле вечных мастацкіх здзяйсненняў прыгожага пісьменства. Гэтыя зоркі праліваюць сваё святло, дораць свае праменні і нашай беларускай літаратуры. Сёння Саюзам пісьменнікаў Беларусі, яго секцыяй мастацкага перакладу (старшыня — доктар філалагічных навук, прафесар Іван Чарота нядаўна адзначаны Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь медалём Францыска Скарыны) шмат робіцца для пашырэння прасторы і беларуска-дагестанскіх літаратурных сувязей. Для гэтага адкрыты старонкі і згаданых альманахаў «Далаягляд», «Созвучие», газеты «Літаратура і мастацтва», часопісаў «Польмя», «Маладосць». Існуе кніжная серыя «Сябрына: паэзія народаў Расіі», у якой, відавочна, ужо можна было б выдаць кнігі і нагайскага вершатворцы Анварбека Култаева,

і, магчыма, асобныя зборнікі, якія пазнаёмяць чытача з даргінскай, аварскай, табасаранскай, лакскай нацыянальнымі паэзіямі. Тым болей, што складалася кагорта перакладчыкаў, якія выяўляюць цікавасць да перастварэння твораў пісьменнікаў Дагестана: Міхась Пазнякоў, Віктар Шніп, Рагнеда Малахоўскі, Генадзь Аўласенка... Тым болей, што поруч з Маратам Гаджыевым у Махачкале і ў Беларусі ёсць шчыры прапагандыст беларуска-дагестанскай літаратурнай дружбы — таленавіты пісьменнік-карацінец, мастак Хізы Асадулаев, які доўгія гады жыве і працуе ў Мінску.

На зямлі тутэйшых

Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў апошнім часам радуе глядачоў, з дазволу сказаць, не з усяе сілы. Кіраўніцтва паведамляе, што ў сувязі з рамонтам пляцоўка па адрасе Няркасава, 3 будзе зачынена аж да сярэдзіны снежня. Безумоўна, залы гэтага цэнтра патрабавалі рэканструкцыі, таму навіна добрая. Цяпер жа ўсе новыя праекты, запланаваныя ў НЦСМ, размяшчаюцца толькі ў выставачнай прасторы на Незалежнасці, 47. Так, на мінулым тыдні там адкрылася персанальная выстаўка Аляксандра Лакоткі.

У экспазіцыю пад назвай «Дабравест міру і стварэння» ўвайшлі аquareльныя і графічныя творы Аляксандра Лакоткі, архітэктара, этнолага, мастацтвазнаўцы і гісторыка. Назва выстаўкі сугучна назве і накіраванасці мерапрыемстваў Года міру і стварэння працы. Між тым цэнтральная тэма творчасці Аляксандра Лакоткі — архітэктурныя помнікі, храмы.

— Тэма выстаўкі невыпадковая — яна надзённая, — падкрэсліў сам мастак. — На маю думку, храмы — адно з найбачэйшых адлюстраванняў гістарычнай памяці, бо акрэсліваюць наш край, зямлю тутэйшых. Храмы асвятляюць і благаслаўляюць нашу штодзённую працу і мірнае неба.

У Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў адзначылі, што аquareльныя работы аўтара — вынік творчых пошукаў, роздумаў у шматлікіх экспедыцыях і падарожжах па Беларусі. Між тым Аляксандр Лакотка здзяйсняў вандроўкі і па замежных краінах. Сярод іх — Расія, Польшча, Аўстрыя, Швецыя. Большасць работ на выстаўцы — гэта пейзажы з відамі вёсак, мястэчак і гарадоў.

У цэнтры кампазіцыі заўсёды знаходзяцца сілуэты храмаў. І паўсюль святло, утульнасць, гармонія. Дасканалы свет, дзе пануюць дабрыва і спагада...



сумненняў ніякіх няма, — заўважыў падчас адкрыцця выстаўкі рэктар Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Міхаіл Баразна. — Як даследчык, акадэмік ён да ўсяго падыходзіць вельмі скрупулёзна. Але ў яго ёсць рыса характару, якая адлюстроўваецца менавіта ў творчых работах, у тых падыходах, што гавораць пра яго асобу. Мы бачым яркія фарбы, чаго іншы раз не хапае ў прыродзе. Дарэчы, апошнія некалькі гадоў на беларускіх выстаўках заўважна нейкая павышаная яркасць. Значыць, арганізм, пачуцці патрабуюць пазітыўнага стаўлення да свету. Аляксандр Іванавіч як мастак гэта таксама адчувае. У яго работах прысутнічае яшчэ адна асаблівасць, што здзіўляе, — гэта ўзвышанасць. Архітэктура ў яго работах выяўляе якраз накіраванасць духу беларусаў да неба, да загадак і таямніц вышніх. Мастак захоплены тэмай настолькі, што мы кожны год бачым новыя творы. Ён працуе натхнёна, у вялікіх аб'ёмах і памерах... Душы ёсць што сказаць. Удумлівасць, рацыянальны падыход злучаюцца ў яго з эмацыянальнасцю, любоўю да родных мясцін, да беларускай культуры.

Між тым у выстаўку «Дабравест міру і стварэння» ўвайшла серыя, адрозная ад пяярэдняй. Калі першая частка экспазіцыі прадстаўляе падборку «Праваслаўная царква ў вёсцы» і асобныя работы на тэму божых храмаў,

то другая прэзентуе замалёўкі «Кола і крылы хлебадача», звернутыя да гісторыі і міфаў. Работы гэтыя прысвечаны старым млынам, пачатку шляху стварэння хлеба. Цікаваць Аляксандра Лакотку творы народных майстроў, своеасаблівы дызайн архітэктурных збудаванняў, іх унікальныя характарыстыкі. Але не

толькі на інжынерную думку скіравана ўвага мастака. Быў жа іншы бок існавання млыноў: напрыклад, з міфаў вядома, што пад млынавым колам жыву Вадзянік. Лічылася, што млынар водзіцца з нячыстай сілай, таму ў ім бачылі ведзьмака...

Сёння ж старыя млыны лічацца ўнікальнымі помнікамі народнай матэрыяльнай і духоўнай культуры. Толькі папера і вугаль спатрэбіліся мастаку, каб узнавіць цікавыя выявы, каб перадаць стаўленне да гэтых дзіўных і ўжо такіх рэдкіх збудаванняў.

У экспазіцыю пад назвай «Дабравест міру і стварэння» ўвайшлі аquareльныя і графічныя творы Аляксандра Лакоткі, архітэктара, этнолага, мастацтвазнаўцы і гісторыка. Назва выстаўкі сугучна назве і накіраванасці мерапрыемстваў Года міру і стварэння працы. Між тым цэнтральная тэма творчасці Аляксандра Лакоткі — архітэктурныя помнікі, храмы.

— Аляксандр Лакотка вывучае архітэктуру, ведае яе да дробязей, таму прадстаўленыя работы вельмі дакладна і канструктыўна яе выяўляюць. Хоць адлюстроўваць розныя будынкi, віды вёсак і гарадоў надзвычай складана, — адзначыла доктар мастацтвазнаўства, прафесар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Вольга Бажэнава. — Колькасць работ на выстаўцы гаворыць пра неверагодную працавітасць акадэміка Аляксандра Лакоткі. Між тым з пункту гледжання гістарычнай перспектывы яго творчасць вельмі значная.

Мастацтвазнаўца нагадала: у сярэдзіне XIX стагоддзя мастак Дзмітрый



Струкаў праехаў па землях Беларусі і пакінуў альбом, які паўстае сёння як адкрыццё краіны нанова. У гэтым рэчышчы нельга не згадаць імя знакамітага Напалеона Орды. Лічыцца, што без аўтарскіх велізарных цыклаў наша ўяўленне аб гістарычнай спадчыне было б зусім іншае.

— Мне здаецца, — дадала Вольга Дзмітрыеўна, — што некалі скажучы: Аляксандр Лакотка адкрыў новую Беларусь, краіну XXI стагоддзя. Помнікі, на жаль, не жывуць доўга. А калі яны і захоўваюцца, то, як правіла, час накладвае на іх свой адбітак. Творчасць мастака можа стаць дакументальным пацвярджэннем таго, што было і што ёсць сёння.

Многія госці, якія завіталі на ўрачыстае адкрыццё, заўважылі: місія Аляксандра Лакоткі як мастака ўвасоблена ў выстаўцы «Дабравест міру і стварэння». Словам, атрымалася папярэдняе падсумаванне, але толькі зробленага за апошнія гады. Наступным этапам бачыцца рэтрэспекцыя, што павінна адлюстравіць больш шырокі пласт зацікаўленай мастака-графіка. А ён працягвае плённа працаваць.

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара



Відавочна, за гэтым хаваецца ўважлівае стаўленне да рэлігіі, да розных вераванняў. Які б храм мастак ні апісваў, атрымліваецца ясны, праміністы вобраз, хоць, дарэчы, і не далёкі ад рэальнага.

— Творчасць Аляксандра Іванавіча дасканалая — у адносінах архітэктурнай прапарцыянальнай дакладнасці

Беларускі стыль у стагоддзях

Праект «Анталогія прыгажосці. Традыцыйны беларускі касцюм» у Нацыянальным мастацкім музеі адлюстроўвае рэгіянальныя асаблівасці народнага адзення шасці этнаграфічных рэгіёнаў Беларусі і дае магчымасць пазнаёміцца са старажытнымі беларускімі традыцыямі, ладам жыцця і цікавымі звычкамі нашых продкаў.

На выстаўцы прадстаўлены народныя касцюмы (ці строі) з розных куткоў беларускай зямлі. Гэта і Заходняе, Усходняе Палессе, і рэгіёны Падзвіння, Падняпроўя, Панямоння, а таксама Цэнтральнай Беларусі, якая аб'ядноўвае традыцыі ўсіх зямель. Знешні выгляд нашых продкаў адлюстроўваў іх сацыяльны статус, маральныя



асновы, нормы паводзін, а таксама дэманстраваў мясцовыя асаблівасці ткацтва і вышыўкі, характар крою розных прадметаў адзення і спосабы іх нашэння.

У выставачнай зале няма аднолькавых касцюмаў, некалькі дзясяткаў экспанатаў паказваюць разнастайнасць нацыянальнага беларускага стылю, што сёння асабліва цэніцца ў сферы моды. Прадстаўленыя строі з розных рэгіёнаў Беларусі маюць падобныя рысы ў арнаменце, выбары тканіны, але па-рознаму выкарыстаны традыцыйныя колеры: чырвоны, белы, сіні, зялёны. У залежнасці ад размяшчэння рэгіёна ў нацыянальным касцюме адсутнічаюць ці, наадварот, прысутнічаюць кветкавыя кампазіцыі: альбо ў арнаменце, альбо ў шлюбным вянку. Адрозненні і падабенства можна шукаць

бясконца, але агульная атмасфера беларускай традыцыі адчуваецца адразу.

Таксама на выстаўцы можна ўбачыць арыгінальную беларускую графіку і пазнаёміцца з рознымі тэхнікамі нашага нацыянальнага арнаменту на прыкладзе альбома Леаніда Баразны «Беларускі народны арнамент Палесся». Ён першы сярод беларускіх мастакоў пачаў зарысоўваць узоры ткацтва з арнаментыкай, складаючы і сістэматызуючы асаблівасці народнага касцюма Палесся, Гродзенскай, Віцебскай і Мінскай абласцей.

Усе вобразы скампанаваны ў невялікія бытавыя сцэны: тут моладзь калядуе, пераапрацоўвае ў казу ці бусла, а тут дзяўчыныкі выбралі свае найлепшыя касцюмы і сабраліся на вячоркі. Побач — бытавая карціна: маці з дзецьмі каля

маленькай калыскі. Вельмі шмат увагі дэталю касцюмаў і адлюстраванню беларускага побыту.

Для тых, хто ўпершыню знаёміцца з беларускім касцюмам, дадзена магчымасць паглядзець міні-фільм пра тое, з чаго складаецца нацыянальны строй, якія асаблівасці ў кожнага рэгіёна і з чым гэта звязана. Фільм суправаджаецца беларускімі народнымі песнямі.

Выстаўка будзе цікавай як для беларусаў, якія змогуць паглядзець на беларускую традыцыйную ткацтва цалкам і, можа, знайсці свой рэгіён, так і для замежнікаў, якія цікавацься беларускай культурай і традыцыямі мінулага. Ці не зусім мінулага, бо нават цяпер у выставачнай зале можна пачуць цяжкі ўздых і словы: «Хачу такі ж гарсэт!»

Лізавета КРУПЯНЬКОВА,
фота аўтара

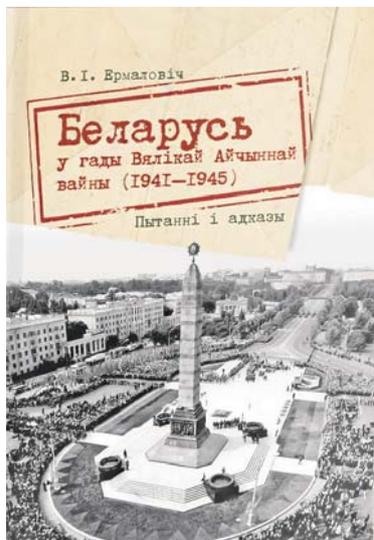


Яднаючы мінулае з сучаснасцю

Навінкі выдавецтва «Беларусь»

Ермаловіч В. І. Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне (1941—1945 гг.): пытанні і адказы

У кнізе беларускага гісторыка В. І. Ермаловіча «Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне (1941—1945 гг.): пытанні і адказы» на дакладных гістарычных фактах і матэрыялах разглядаюцца асноўныя падзеі Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Беларусі. Выданне дазваляе лагічна прасачыць гістарычны ланцужок падзей, што папярэднічалі пачатку вайны і з'яўляюцца яе сапраўднай прычынай. Аўтар кнігі мовай рэальных фактаў расказвае аб трагічным пачатку Вялікай Айчыннай вайны летам 1941 г., станаўленні і развіцці партызанскага руху на акупаванай ворагам тэрыторыі нашай краіны, аб нямецкім акупацыйным рэжыме і палітыцы генацыду супраць беларускага



народа, некаторых пытаннях існавання беларускай калабаранцы ў гады нямецкай акупацыі Беларусі (1941—1944 гг.).

Значная ўвага ў кнізе надаецца пытанням баявых дзеянняў Чырвонай Арміі, накіраваных на вызваленне Беларусі ў 1943—1944 гг. і ўдзеле воінаў-беларусаў у вызваленні краін Еўропы і Далёкага Усходу ў гады Другой сусветнай вайны ад германскіх і японскіх акупантаў. Акрамя таго, у выданні разглядаюцца найважнейшыя гістарычныя пытанні аб велізарных страхах народа Беларусі ў гэтай жорсткай і кровапралітнай вайне, разам з тым паказаны і лёсавызначальныя вынікі Вялікай Айчыннай вайны, якія спрыялі фарміраванню якасна новага светапогляду беларусаў як сучаснай нацыі. Паказаны асаблівасці міжнародных адносін у гады Другой сусветнай вайны, а таксама ўдзел БССР у стварэнні Арганізацыі Аб'яднаных Нацый.

Марзалюк І. А. Сімвалы беларускай вечнасці: гісторыя сімвалаў беларускай дзяржаўнасці

Аўтарам кнігі з'яўляецца вядомы беларускі гісторык, доктар гістарычных навук,



член-карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, актыўны грамадска-палітычны дзеяч, дэпутат беларускага парламента — Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Ігар Аляксандравіч Марзалюк. Кнігі І. Марзалюка заўсёды выклікаюць шырокі рэзананс у беларускім грамадстве. І чарговае выданне, якое пабачыла свет зусім нядаўна, не з'яўляецца выключэннем. Кніга прысвечана актуальным пытанням беларускай гісторыі, якія цесна звязаны з нашай сучаснасцю. Фактычна яна нарадзілася з аўтарскага тэлепраекта «Сімвалы беларускай вечнасці». Пры гэтым мінулае, пра якое разважае аўтар у кнізе, — шлях, праз які прайшла Беларусь у сваім развіцці да сучаснай дзяржавы. Гэтая кніга — пра веліч беларускай гістарычнай традыцыі і дзяржаўнасці, пра нашы гістарычныя сімвалы і вытокі, пра нас, продкаў. На аснове шырокіх гістарычных крыніц, значная частка якіх друкуецца ўпершыню, аўтар гаворыць аб гістарычных традыцыях беларусаў, аб вытоках беларускай нацыі, якія ўвасоблены ў сучасным дзяржаўным ладзе краіны, аб тым, што такое патрыятызм для беларусаў.

Мусіенко С. Г., Осипов М. В. Прикус цветных революций

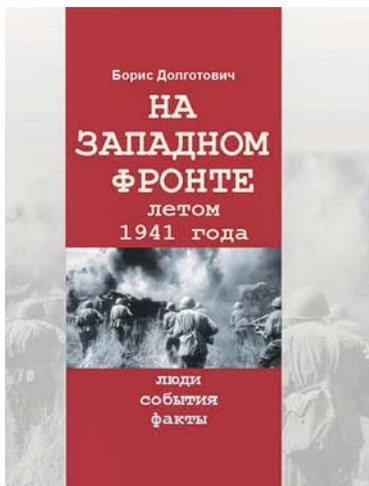
Падрыхтаваная аналітычным цэнтрам ЕСООМ сумесна з выдавецкім домам «Беларусь сегодня» кніга выйшла



пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Гэта, па сутнасці, міжнародны аналітычны праект, удзельнікамі якога сталі вядучыя палітолагі і публіцысты са шматлікіх краін свету, у прыватнасці з Расіі, Беларусі, Літвы, Украіны, Сербіі, Францыі, Аргенціны. У кнізе аналізуюцца грамадска-палітычныя сітуацыі ў такіх краінах, як Беларусь, Расія, Літва, Украіна, Сербія, Францыя, Сірыя, Тайланд, Бразілія, Ганконг, Партугалія, Балівія, М'янма, Польшча, Турцыя, Чылі, Венесуэла, Гватэмала, якія сучасныя аналітыкі і палітолагі трактуюць як «каляровыя рэвалюцыі». Аўтары праекта прыводзяць у кнізе сваё бачанне феномена «каляровая рэвалюцыя», які ў нашы дні трывала ўвайшоў у сусветную палітыку, робяць свае высновы і даюць рэкамендацыі, падкрэсліваючы асаблівую ролю СМІ падчас масавых рухаў, што сёння называюць «каляровымі рэвалюцыямі».

Долгатовіч Б. Д. На Западным фронце летом 1941 года: люди, события, факты

Даследаванне беларускага гісторыка Барыса Далгатовіча прысвечана трагічным і гераічным падзеям пачатку

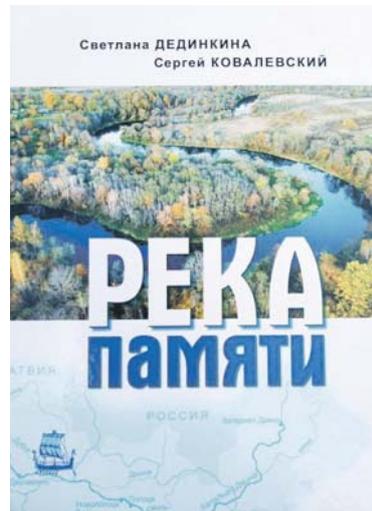


Вялікай Айчыннай вайны. Раніцай 22 чэрвеня 1941 года тысячы германскіх гармат абрушылі свой агонь на пагранічныя заставы, абарончыя ўмацаванні і месцы размяшчэння савецкіх войскаў. Варажыя авіяцыя ўварвалася ў паветраную прастору СССР і павяргла інтэнсіўным бамбардзіроўкам ваенныя і цывільныя аб'екты на тэрыторыі заходніх пагранічных акруг. Пасля артылерыйскай і авіяцыйнай падрыхтоўкі германскія сухапутныя войскі перайшлі дзяржаўную граніцу Савецкага Саюза і пачалі наступленне ўглыб тэрыторыі краіны. Кніга — гэта, фактычна, хроніка падзей 71 дня трагічнага і гераічнага лета 1941 года, апавед пра подзвіг салдат на беларускай зямлі і Смаленскіх рубяжах і даніна памяці загінулым героям, якія аддалі свае жыцці за свабоду і незалежнасць краіны. Лозунгам савецкага народа ў барацьбе з захопнікамі былі словы «Справа наша справядлівая. Вораг будзе разбіты. Перамога будзе за намі!». На падставе як вядомых архіўных дакументаў, так і новых адкрытых крыніц аўтар раскрывае ў кнізе такія старонкі пачатку Вялікай Айчыннай вайны, як абарона Брэсцкай крэпасці,

баі на Гродзенскім напрамку, абарона Мінска ў чэрвені 1941 года, распаўсюдае пра кровапралітныя Смаленскую бітву і баі за Магілёў. У дадатках да асноўнага тэксту даюцца даныя пра камандаванне і камандуючых войскамі і дывізіямі Заходняга фронту на 22 чэрвеня 1941 года, звесткі пра колькасць узбраення і склад войскаў Беларускай (Заходняй) Асобай ваеннай акругі ў 1939—1941 гг., даныя пра страты Чырвонай Арміі і Ваенна-марскога флоту ў 1941 годзе і іншая цікавая і карысная інфармацыя.

Дедінкіна С. В., Ковалевский С. Н. Река памяти

Кніга віцебскіх журналістаў Святланы Дзядзінкінай, Сяргея Кавалеўскага і Антона Сцепанішчава, прысвечаная Віцебскаму рэгіёну, была падрыхтавана да Дня беларускага пісьменства, які сёлета праходзіць у Гарадку Віцебскай вобласці. У яе аснове — дарожныя нататкі «400 кіламетраў па Бурштынавай раце», напісаныя на слядах унікальнай экспедыцыі беларускіх і расійскіх журналістаў ад вытоку ракі Заходняй Дзвіны на тэрыторыі Расіі да Віцебска. Ніводная рака на поўначы Беларусі не мае такога глабальнага значэння, як Заходняя Дзвіна. Водная артэрыя даўжынёй 1020 кіламетраў працякае па тэрыторыі трох дзяржаў — Расіі, Беларусі і Латвіі. Працягласць яе ў Беларусі — 328 кіламетраў. Басейн Заходняй Дзвіны — так званае Беларускае Паазер'е, якое мае ўнікальную прыроду. Менавіта тут захаваліся рэдкія віды жывёл і раслін, якія маюць важнае значэнне для захавання глабальнай біялагічнай разнастайнасці. У кнізе знайшлі адлюстраванне прыродныя і кліматычныя асаблівасці вярхоўяў Заходняй Дзвіны, займальна расказваецца пра людзей, якія спрадэку насяляюць яе берагі, — пра вядомых гістарычных асоб рэгіёна і нашых



сучасніках, публікуюцца цікавыя гістарычныя факты з жыцця прыдзвінскай глыбінкі. Усе апісанья аўтарамі ў кнізе гісторыі і падзеі актуальныя і цікавыя, бо не выдуманая, а самая сапраўдная.

Праект створаны пры фінансавай падтрымцы ў адпаведнасці з Указам Прэзідэнта № 131 ад 31 сакавіка 2022 года.

Расул ГАМЗАТАЎ:

«А ты свяціў, ды й



Расул Гамзатаў — паэт аварскага паходжання, які стаў папулярны не толькі ў родным Дагестане, але і далёка за яго межамі. Яго дакладныя глыбакадумныя выказванні захаплялі сучаснікаў і хвалююць цяперашняе пакаленне чытачоў, да яго творчасці звярталіся і звяртаюцца дзясяткі перакладчыкаў па ўсім свеце. Не выключэнне — і беларускія. Да 100-годдзя народнага паэта Дагестана прапануем яго вершы ў перакладзе класікаў нашай літаратуры і сучасных творцаў.

Як з кнігі той чароўнай не дзівіцца,
Што кнігаю жыцця пражываю наш люд?
Каб мог пішчыны колас адрадыцца,
Кладзецца зерне мёртвае ў зямлю.

Калі вясновы дождж ліне над светам, —
Дыван лугоў травой загудзе;
Калі мільгне сляза ў вачах паэта, —
Радкі сапраўдных слоў душа складзе.

Вось я ля каміна ў хаце дзедавай,
Дзе патух агонь былых застольяў,
Той, хто бавіў час тут за бяседаю,
Больш сюды не вернецца ніколі.

Ды цяплее зноў каменне гэтае,
І сядваюць зноў гуртком мужчыны,
Памяццю маёю абазрэтыя,
Як даўнейшым полымем каміна.

Пераклад Алеся ЗВОНАКА

Мы народжаны ў светлы час
Нашымі матулямі святым.
Дык навошта многія ад нас
Іншы раз бываюць вельмі злымі?

Дзеці, быццам к сонцу самаму,
Цягнуцца к нам добрымі рукамі.
Людзі, растлумачце вы, чаму
Мы нядобрымі бываем самі?

Пераклад Анатоля АСТРЭЙКІ

Ты, час, уступаеш са мной ўрукапашную,
Пагардай катуеш, пагардай караеш,
Ты ганьбіш мяне за памылкі ўчарашнія
І крэпасці марных надзей разбіваеш.

Хто ведаў, што праўды твае
будуць зыбкімі?
Чаго ж ты смяеешся, караеш сурова?
Я жыў, памыляўся тваімі памылкамі
І верыў, твае паўтараючы словы.

Праплыве дзяцінства, быццам дым,
Праплыве дзяцінства, ды на свеце
Спадчына жывая застаецца,
Застаецца памяць назаўжды.

Праплыве юнацтва, як рака,
А што праплыве, усё мінецца —
Толькі адзін подзвіг застаецца —
Застаецца памяць у вяках.

Я ля акна сяджу дажджлівым днём.
Усё туманам, вільгаццю набракла.
Дождж лье і лье, і мокнуць пад дажджом
Вярышні неабсяжныя і саклі.

За сеткаю густой нат не мігцяць
Ні дальнія, ні блізкія разлогі.
Лье дождж, апроч мінулага жыцця,
Закрываючы вочы, не відаць нічога.

Пераклад Максіма ТАНКА

Васьмірадоўе — восем крокаў
І восем рэчак родных гораў.
Шлях да пазіі далёкі,
Жадаю вам дайсіці да мора.

Васьмірадоўе — восем крокаў,
Васьмёра горскіх юнакоў,
Выходзьце на бальшак шырокі,
Не трацячы папах і баілыкоў.

Калісь дзяды буйней, чым загалюкі,
Пісалі на кінжалах і кінжаламі,
Што я спрабую напісаць алоўкам
І выказаць радкамі часам вялымі.

Дзяды на бой збіраліся ў імгенне,
Нічога не сказаўшы нават мілым,
Яны крывёй пісалі на каменнях,
Што я спрабую напісаць чарнілам.

Пераклад Сяргея ГРАХОЎСКАГА

Я адзін блукаю на аулах,
Сярод скал сцяжынкаю былой.
Дружбака гадоў маіх мінулых
Тут няма, даўно няма са мной.

Я адзін, ажыўшым летуценням
Хочацца размову аднавіць.
З кім жа размаўляю? Можна, з ценем
Дружбака, з маленствам, можна быць.

Сэрца маё — гэта стол святочны,
Таварыша я запрасіў да стала,
З'явіўся мой сябра, а ў час паўночны
Няпрошанай госьцяю ты прыйшла.

Перад тваёй красой маладою
Мы тост узнялі за тваю маладосць,
І гаспадыня і тамадою
Ты стала. А я — твой няпрошаны госьць.

Пераклад Аркадзя КУЛЯШОВА

Мы на зямлі, і побач цень наш пыльны
Ля самых ног. І колькі б ні жылі —
Мы топчам цень, а запаттаць бяссільны,
Так разам з ім і знікнем мы з зямлі.

Мы плыні дзён не стымім і не зменім,
Мы людзі і старэем кожны час,
Хоць побач з часам мы — не больш, як цені,
І ён з зямлі навек сцірае нас.

Пераклад Алеся БАЧЫЛЫ

Бачу я: ябка табе, дарагая,
Дай жа руку мне. Чаго ты дрыжыш,
Марыш пра лета ўсё, цяжка ўздыхаеш
І на мяне ты зусім не глядзіш?

Хіба ж я птушка, што толькі і ўме
Песні спяваць, пакахаўшы, вясной?
Хіба ж я сонца, што толькі і грэе,
Стаўшы ў зеніце над нашай зямлёй?

Родная, ў лютым кахаю і ў маі,
У летнюю спёку і пахмурны дзень.
Песняй сваёй я люблю усхваляю,
Песню пра ішчасце нясу да людзей.

Што ж, калі лютаўскім вечарам гэтым
Зябнеш ты, седзячы побач са мной,
Значыць, нішто — ні вясна, а ні лета
Не дапамогуць больш песні маёй.

Друг пакінуў, прэч пайшоў з парога.
Ноччу ён прыйшоў ка мне ўжо ў сне.
І травой зарасла дарога,
Дзе хадзіла радаць да мяне.

Друг пакінуў... Што мне ганьба, слава,
Як мне жыць і песні як спяваць?
Я ж цяпер рукі не маю правай,
Каб у горы слёзы выціраць.

Пераклад Хведара ЖЫЧКІ

Ці высокія горы, што ўсталі сцяной,
Вярышні, адрогі і скалы?
Спытай каханне — адкажа яно,
Бо часта туды ўзлятала.

Ці глыбокае мора, што ўстала сцяной,
Караблі разбівае з гулам?
Спытай каханне, бо ўрэшце яно
І там сто разоў танула.

Па свеце я нямала вандраваў,
У чужыне, бы ў раю, дні тры прамарыш,
А потым скалы снігі і рэдкіх траў дзірван,
І горцаў гордыя, сухія твары.

Тры дні на сэрцы гук чужынічых слоў,
Стогн хвалі чужыных. А потым зноў, зноў
Адно ў душы гучыць: лясак конскіх капітоў
І клэкат з гор арліных — наша мова.



Фотаздымак: Юлія Сімавіч

Не ганарыся, час, і не лічы
Усіх людзей сваім уласным ценем.
Такія людзі ёсць, што можаш іх лічыць
Крыніцаю сваёга зіхацення.

І дзякуй тым, што азаралі нас, —
Мысліцелям, героям і паэтам.
А ты свяціў, ды й зараз свецішся, о час,
Людскім святлом вялікім... Помні гэта.

Дзяцінства помню, што прайшло даўно,
З усмешкай і слязінкаю на вях.
І колькі ты ні кліч яго, яно
Не прыйдзе зноў, днём веснім не павее.

І старасць бачу, што трымае меч.
Маючу прад ёй з журботай і трывогай.
І нават калі я ёй крыкну: «Прэч!» —
Свая не сядзе з маё дарогі.

Пераклад Уладзіміра КАРАТКЕВІЧА

Гук імя твайго

Гук імя твайго, як арла
Клёкат нязлоўны ў гарах.
Ён — касціў, дагарэлы дятла,
Стогн, што наводзіць страх.

Гук імя твайго — ручая,
Што абнадзеівае, гук.
Ды плывь ручая на мая, нічыя,
Вымыкае нячутна з рук.

Гук імя твайго, быццам шал
Несутрыманы каня,
На недаступны ўзляцеў перавал,
І мне яго — не пераняць.

Гук імя твайго — трэці званок.
Чуючы звонкую медзь,
Разумею, хоць збіўся з ног,
Ніяк на яго не паспець.

Гук імя твайго — зvon, разбой
Ключоў, што заперлі сны,
Шалі вазаў, гадзінніка бой,
Што шлях вымяраюць зямны.

Гук імя твайго — родней за ўсіх,
Будзіць і радаць і жах.
Баліць на вуснах ён на маіх,
Нават прамовіць страх.

Гук імя твайго — гора адно,
Трывожнае кожны міг,
Хоць чую, як проста гучыць яно
На вуснах чужых, не маіх.

Пераклад Алега ЛОЙКІ

Тут у нас такія горы сінія
І такія хвалістыя нівы!
Каб усёй зямлі іх колер, лініі —
Быў бы свет прыгожы і ішчаслівы.

Звычай ёсць новыя і даўнія
У людзей зямлі маёй вясновай.
Калі б свету цэламу аддаў іх —
Свет бы ўдасканаліўся нанова.

Дарога. У дарозе — бы ў жыцці.
Я знаю, колькі прапыліў шляхамі.
А колькі яшчэ трэба мне прайсці,
Не знаеш ты, не знаю я таксама.

Дарога. У дарозе — бы ў жыцці.
Я мэту бачу і шывую прама.
А ці змау, няўрымслівы, дайсіці,
Не знаеш ты, не знаю я таксама.

Пераклад Янкi СПАКАВА

Мы приходзім, нібы цягнікі,
Пасатім і назаўжды знікаем.
А жыццё — прытынак, ўжо другіх
Мітусней вакзальнай сустрэае.

зараз свецішся, о час...»

Вось і я прыйшоў, але з тых пор
Шлях вядзе да вечнае дамоўкі.
Я пращу, станцыйны семафор,
Хоць на крышачку адтэрміноўкі.

А тое, што было — ў вяках заснула.
Сучаснасць толькі служыць нам усім.
Пакуль мы ўспамінаем аб мінулым,
І новы дзень няўмольна стане ім.

Абкрадваючы нас усіх штодзённа,
Час над усім пануе на зямлі.
Няма над ім ні суддзяў, ні закона,
Якія б пакараць яго змаглі.

Рачулі горнай дзіўная вада,
У сухмень патрэскалі скалы.
Як табе імкнучца не шкада
Да мясцін, дзе вільгаці нямала?

Сэрца, сэрца, дзе няма бяды, —
Заспакоена, ашчадна біся.
Дык чаму ж імкнешся ты туды,
Дзе без нас дагэтуль абыліся?

Пераклад Анатоля ГРАЧАНІКАВА

У індусаў лічыцца з пашанай:
На зямлю перш змеі прыпаўзлі.
Горцы вераць, што арлы-крыланы
Першыя насельнікі зямлі.

Я ж так думаць схільны: ў часаў далі
Людзі ўсё ж з'явіліся раней.
Слаўныя арламі потым сталі,
Хіжыя — клубком грымухых змей.

Жаночая ноша

Сена ты зноўку нясеш на сабе,
Падаюць кропелькі поту на травы.
«Мама, дазволь, памагу я табе!»
«Гэта, сыноч, не мужчынская справа».

Ў летнія дні і ў асеннія дні,
Ў дні, калі вецер змятае парошу,
Бачу жанчын я аульскіх. Яны
Цягнуць на спінах адвечную ношу.

«Сам я вады нанаішу — мне пара,
Вёдры падай, ды ўсімніх ласкава!» —
«Што ты, мой брат, —
мне пярэчыць сястра, —
Гэта зусім не мужчынская справа».

Млечна сцяжынка зіціць ў вышыні,
Спёк на поўдзень падсыпала жару.
«Жонка, дачушку мне дай. Адпачні!» —
«Хіба ж такое мужчыну да твару?!»

Там, дзе аблогі каторы ўжо год
Спяць на вяршынях бацькоўскага краю,
Поўная розных жыццёвых турбот,
Ноша жанчыны, спрадвек ты цяжкая.

Кінжал

Са сцяны я здымаю булатны кінжал
І сціскаю ў кватэрнай цішыцы.
Не спакусіў ні разу драпежніцкі шал,
Каб імчаць на крываваыя сечы.

Я, магчыма, парой твай трывожу спакой,
Пыл са сталі сціраю крамнінай.
Што ж са датычыць крыві,
то не толькі людскай,
Ні птушынай не знаў, ні звярынай.

Ты вісіш непатрэбай. Хаваючы жаль,
Чую ціхі і мройлівы глас,
То на палец спрабую булатную сталь,
То спрабую, ці рэжаць ты волас.

Ёсць аружка ў мяне. І аружка маё
Мір нясе ў гэтым свеце трывожным.
Дык чаму ж я ўсё гладжу тваё вастрыё,
Сталь гастру, вынімаючы з ножнаў?

Дык чаму ж так цябе берагу і бярог
Я, адпеты дабрак-вершатворац?
Дык чаму ж? Адказаў мне б кінжал,
калі б мог:
Ды таму, што ты ўсё ж такі — горац!

«Радасць, спыніся, куды ты імкнеш?» —
«Ў сэрца, якое кахае!»
«Дужасць юначы, дзе ты жывеш?» —
«Ў сэрцы, якое кахае!»

«Сіла і смеласць, куды вы, куды?» —
«Ў сэрца, якое кахае!»
«А вы ўжо куды, слёзы бяды?» —
«Ў сэрца, якое кахае!»

Нават тыя, хто ў час веку хмуры,
Лічачы астатнія дзянькі,
Мітусяцца, лезучы са скурцы,
Быццам жыць ім на зямлі вякі.

А ў далечы з думай стоважковай
Горы, пазіраючы на люд,
Сцішыліся смутна і суроа,
Быццам жыць ім некалькі мінут.



Ёсць тры адвечныя песні ў людзей,
З самотай і святлыню, сэрцу блізкай.
Адна з тых песень між усіх святлей —
Яе спявае маці над калыскай.

Другая песня — матчыная зноў.
З глыбокай скрухай, молячы: «ўвакрасні!»,
Яе спяваюць над труной сыноў...
А трэцяя — астатнія ўсе песні.

Вяршыня далёкая бачыцца блізкай,
З падножжа паглянеш — рукою падаць.
Ды снегам глыбокім, сцягой камяністай
Ідзеш і ідзеш, а канца не відаць.

І творчая праца здаецца звышлёгкаю,
А станеш над словам карпець, каб ска-
рыць,
І бачыш: на тую вяршыню далёкую
Лягчы ўзысці ўсё ж, як песню стварыць.

Пераклад Міколы МЯТЛІЦКАГА

Майму Дагестану

Мне табе, Дагестан мой былінны,
Век маліцца, цябе век любіць.
І ў тваёй чарадзе жураўлінай
Аніколі чужынцам не быць!

Дагестан, я твой скарб ад народа
Ганарова з табой раздзялю.
І высокія ўсе ўзнагароды
Да вяршыняў тваіх прыкалю.

І праслаўлю цябе ў звонкім гімне,
У суучнасці слоў векавых.
Толькі бурку лясоў падары мне
І папаху вяршынь снежавых!

Пацімат

Ты малоткай аднойчы прыйшла
У агромністы свет акурат,
Маці няньчыла і берагла:
Пацімат, Пацімат, Пацімат.

Па-над люлькай тваёй казкі-сны,
Ручаі ў іх вяснова шумяць.
Ноччу поўно купаюць яны:
Пацімат, Пацімат, Пацімат.

Пралятаюць гады ланцужком —
Тваім коскам я ўзрушана рад.
І шапчу пад знаёмым акном:
«Пацімат, Пацімат, Пацімат...»

Давялося аб'ехаць мне свет
І бядняцкі, і той, што багат,
А за мною, як рэха, услед:
Пацімат, Пацімат, Пацімат.

Нашы дочки — крынічак святло —
На цябе ў захапленні глядзяць.
Нібы сонца для іх узышло —
Пацімат, Пацімат, Пацімат.

Мне б цяпер глядзець у вашы вочы,
Тыя, хто любілі так мяне,
І каму не дараваў аднойчы,
Тыя, хто не даравалі мне.

Жураўлі

Нярэдка мне здаецца,
што салдаты,
Якія не вярнуліся з вайны,
Калісьці не палеглі вечнай стратай,
А жураўлямі сталіся яны.

І з тых часін у далечы высотнай
Ляціць і працінаюць крыкам нас.
Ці не таму так часта і самотна
Маўкліва іх праводзім мы штораз.

Цяпер перадвячэрняю парою
У лёгкім змроку бачу жураўлі
Ляціць сваёю звычайнай чарадою,
Як на шляхах людзмі яны ішлі.

Яны ляціць, нястомныя, над светам,
І пераклічка сумная чутна.
Ці не таму кліч жураўліны гэты
Аварскай мове роднасны здаўна.

Ляціць, ляціць па небе
клін стамлёны —
Ляціць у лёгкім змроку, нібы ў сне,
І ў тым страі прамежак бачу вольны,
Магчыма, гэта месца для мяне.

Надыдзе дзень, і з клінам жураўліным
Я паплыву, кідаючы свой кліч
З нябёсаў звонкім голасам
птушыным,
Усім, каго пакінуў на зямлі.

Пераклад Міхася ПАЗНЯКОВА

Сябар, з гонарам, з даўняй самотай
Зачароўвае пушча твая.
Тут здаецца — шапочуць лістотай
Партызаны, што змоуклі ў баях.

І шырокае ссунушы голле,
Каранямі — глыбока ў зямлі,
Пра вайну, нескароную волю
Ветраны мне распавялі.

А тваё дагестанскае сэрца
Да мясцовых уздымецца зор.
Прамяні іх зіціць у лостэраках
Паўнаводных раўнінных азёр.

Не азёры блішчаць гэта — вочы
Беларускіх герояў-сыноў.
Баранілі зямлю ўдзень і ўночы,
Арашала зямельку іх кроў.

Я — твой гасць, што прыйшоў
да святых,
Як удзячны жыццю чалавек
Пакланіцца жалобнай Хатыні,
Іншым вёскам, што зніклі навек.

Б'е ў званы вечны час, жалю поўны.
Забыцца не асядзе тут пыл.
Колькі тут Хірасім беззазоўных,
Колькі брацкіх салдацкіх магіл!

Тыя ўзгорачкі —
сёстры Казбека,
Курганы, быццам стромы Эльбрус.
На плячах неспакойнага веку —
Нашай памяці жаласны груз.

Ды жыццё ўсё ж самоту развее,
І гартуе народ карані.
Колькі вырасла тут Праметэяў
На зямлі беларускай зямлі!

І ў душы маёй разам навекі
Шум бярозак і сцішанасць гор,
І палескія сінія рэкі,
І зялёны касційскі прастор.

Пераклад Рагнеда МАЛАХОЎСКАГА

Пакораныя вяршыні

Многія дзесяцігоддзі лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, народны мастак Беларусі Леў Гумілеўскі здзіўляў публіку цудоўнымі скульптурнымі знаходкамі. Ён умеў зварнуць на сваю творчасць увагу не толькі глядачоў і мастацтвазнаўцаў, але і функцыянераў: усё ж шмат у чым ад іх залежала тое, ці будзе стаяць, напрыклад, помнік Янку Купалу ў цэнтры беларускай сталіцы. Быць даспадобы шырокай публіцы, дагдаджаць ёй і адначасова спрабаваць эксперымантаваць у складаным мастацтве скульптуры, мусіць, было цяжка, але Леў Гумілеўскаму гэта адназначна ўдавалася.

У Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага на выстаўцы «Шлях», прымеркаванай да юбілею сына Льва Мікалаевіча Сяргея Гумілеўскага, прадстаўлена значная колькасць работ народнага мастака. Многія з іх мала сказаць знаёмыя



Леў Гумілеўскі, Сергей Гумілеўскі
«Мне нагаварыцца б з бацькам, з маці...»
(Максім Танк), 2015 г.

айчыннаму глядачу — яны даўно сталі часткай гарадской прасторы. Гаворка не толькі пра Мінск, бо помнікі, мемарыяльныя дошкі, створаныя майстрам у суаўтарстве ці асобна, знаходзяцца ў Гомелі і Смаргоні, Бабруйску і Глыбокім... Надмагільны помнік Максіму Багдановічу ў Ялце створаны Львом і Сяргеем Гумілеўскімі, як і скульптура Янку Купалу ў Маскве. А ў Вільнюсе на адным з дамоў вісіць мемарыяльная дошка, прысвечаная Францішку Багушэвічу. Яе аўтар — Леў Гумілеўскі. Выстаўка «Шлях» якраз нагадвае пра гэтыя вядомыя факты, дазваляючы пазнаёміцца і з меней знакамітымі работамі.

Так, вельмі выразным падаецца «Партрэт сына», створаны ў 1980 годзе. Выяўлены малады чалавек — увасабленне сталення і ўласцівых гэтаму працэсу мэтанакіраванасці, смеласці, неаб'якавасці. Падобных асабістых твораў на выстаўцы няма, хіба толькі лаканічная скульптура Міхаіла Сеўрука (2012). У дзяцінстве Леў Гумілеўскі займаўся ў студыі мастака ў Нясвіжы, там і рабіў першыя крокі ў мастацтве.

Леў Гумілеўскі часта звяртаўся да вобраза рамы ў скульптуры — гэткай спасылка на жывапіс. Ужыванне такога

прыёму было надзвычай прадуманае. Напрыклад, твор «Наваселье» (год стварэння не пазначаны) паказвае мужчыну, жанчыну і дзіця на парозе дома — рама тут як адлюстраванне дзявярнова праёма. Гэта дакладная метафора — абароненасці пэўнай прасторы, згуртаванасці маладой сям'і, новай старонкі ў жыцці. Яшчэ адзін зварот да рамы сустракаецца ў скульптуры, прысвечанай



Леў Гумілеўскі «Сустрэча», 1981 г.

Міхаілу Савіцкаму (1983): народны мастак у стрыманым адзенні басаноў нясе падрамнік. Але ён незвычайны, хоць не адразу нават кідаецца ў вочы, што на ім размешчаны не звыклыя шыкоўныя ўзоры, а выявы воінаў і ахвяр — ключавыя героі мастака.

Значная частка творчасці Льва Гумілеўскага прысвечана, вядома, беларусім пісьменнікам, асабліва спадчыне і асобе



Леў Гумілеўскі «Партрэт Уладзіміра Караткевіча», 2015 г.

Янкі Купалы. Увагу выклікае твор, які адлюстроўвае трагедыю: скульптура «Я адплаціў народу (Янка Купала)» (год стварэння не пазначаны) — аўтарскі погляд на таямніцу смерці паэта. Матыву смутку ўвогуле падаецца адным з ключавых. Погляд героя, у якім счытваецца цяжкая думка, рух рукі як сведчанне імкнення абараніцца, выразная постава — адчуванне болю, цяжару, стомленасці... Ва ўсім гэтым Леў Гумілеўскі дасягнуў сапраўдных вяршынь.

І ўсё ж скульптар быў рамантыкам — часам ён, відаць, прыхарошваў рэалізм, выдаваў уяўнае за сапраўднае, ажыццяўляў мару. Не дзіва — працаваў пераважна над вобразам далёкіх ад нас асоб, звяртаўся і да казачных сюжэтаў. Але часта Леў Гумілеўскі паўставаў сапраўдным рэалістам. Як доказ — «Партрэт Уладзіміра Караткевіча» (2015), бяспспрэчны шэдэўр.

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

зваротная сувязь

Какетнічае восень з намі



Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя праекты.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты» і публіцыстычная перадача Настасі Ермалюк «Свет мастацкага слова» — сустрэча з сучаснымі пісьменнікамі, якія раскрываюць сваю творчую «кухню».

У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча: гэтым разам — сустрэча са старэйшай Беларускага таварыства дружбы і культурных сувязей з замежнымі краінамі Нінай Івановай.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з навінкамі беларускіх выдавецтваў.

У праграме «Літаратурная анталогія» па буднях старонкі рамана Дафны Дзюмар'е «Рэбэк». У «Радыёбібліятэцы»

з панядзелка да пятніцы — «Адна на падмостках» Івана Шамякіна. Па суботах выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі» з аповяданнямі айчынных і замежных аўтараў.

У праекце «Прачулым радком» (сумесны праект канала «Культура» і дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы) прагучыць пераклад балады Адама Міцкевіча «Пані Твардоўская» са зборніка «Шляхам жыцця».

У перадачы «Радыётэатр плюс» (пачатак эфіру ў 21.30) у выхадныя — спектакль «Беларусь. Дыдактыка» ў выкананні народнай артысткі Таццяны Мархель і спектакль «Цігнік адпраўляецца праз гадзінку» паводле Г. Бяля.

Для юных прыхільнікаў мастацкага вяршання ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» — казка Кацярыны Хадасевіч-Лісавой. Што-вечар у 21.00 «Вачэрняя казка» для самых маленькіх.

1 кастрычніка 75-годдзе адзначае Мікалай Сердзюкоў (1948), беларускі празаік, публіцыст.

2 кастрычніка 80-гадовы юбілей святкуе Тамара Кучынская (1943), беларуская оперная спявачка.

2 кастрычніка 75-годдзе адзначае Сямён Дамарад (1948), беларускі мастак манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, жывапісец.

3 кастрычніка 70-гадовы юбілей святкуе Юрый Рудэнка (1953), беларускі мастак дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

4 кастрычніка — 85 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра



Кароткага (1938—2012), беларускага мастака-акварэліста.

4 кастрычніка 75-годдзе адзначае Аляксандр Лапшын (1948), беларускі мастак-афарміцель.

5 кастрычніка 75-годдзе святкуе Алег Скавародка (1948), беларускі жывапісец.

6 кастрычніка — 115 гадоў з дня нараджэння Алеся Мілюця (Аляксандра Макаравіча; 1908—1944), беларускага паэта.

6 кастрычніка 80-гадовы юбілей святкуе Валянцін Дукевіч (1943), беларускі танцоўшчык, харэограф, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР, народны артыст Беларусі.

6 кастрычніка 70-годдзе адзначае Ларыса Бортнік (1953), беларуская мастацтвазнаўца.

6 кастрычніка 60-гадовы юбілей святкуе Іван Афанасьев (1963), беларускі крытык, літаратуразнаўца.

7 кастрычніка — 85 гадоў з дня нараджэння Валянціна Блакіта (сапр. Болтач Валянцін Уладзіміравіч; 1938—2007), беларускага празаіка, публіцыста, паэта.

7 кастрычніка — 80 гадоў з дня нараджэння Яўгена Шпылі (1943—1999), беларускага акцёра, народнага артыста Беларусі.

Каляндар падрыхтаваны
БДАМЛМ

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

30 верасня — на творчую сустрэчу з дзіцячым пісьменнікам Дзмітрыем Нікалаевым у цэнтральную бібліятэку г. Жодзіна (пр-т Міра, 21). Пачатак у 10.00.

2 кастрычніка — у Дом літаратара (вул. Фрунзэ, 5) на вечарыну, прысвечаную 100-годдзю з дня нараджэння Расула Гамзатава. Пачатак у 18.30.

4 кастрычніка — у філіял публічнай бібліятэкі № 3 імя У. Маякоўскага (вул. Рыбалкі, 2) на творчую

сустрэчу з пісьменніцай Тамарай Бунта. Пачатак у 11.00.

4 кастрычніка — у дзіцячую бібліятэку № 16 (вул. Якубоўскага, 32) на анлайн-сустрэчу з Петракаменскай бібліятэкай Горнаўральскай гарадской акругі «Уральскі пісьменнік — Уладзіслаў Крапівін». Пачатак 15.30.

5 кастрычніка — у бібліятэку Дома афіцэраў на творчае мерапрыемства, прысвечанае Дню маці. Пачатак у 16.00.

6 кастрычніка — у кабінет пісьменніка пры дзіцячай бібліятэцы № 2 (вул. К. Чорнага, 10) на творчую сустрэчу з пісьменнікам Дзмітрыем Нікалаевым. Пачатак у 14.00.

Выходзіць з 1932 года



Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзімава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав
Мікалай Чарніц
Іван Чарота
Іван Шэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзельны крытык і бібліяграфіст;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісанні ў друк
28.09.2023 у 11.00
Ум. друк. арак. 3,72
Наклад — 670

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 2085
D 1 23 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакі прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтара публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасць
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

